

NATURVERN I NORGE

ÅRSKRIFT

1957

*Lind med mistelten,
Carl-Johans-Lærn, Horten
1010: T. K. - 57*

NATURVERN I NORGE

*LANDSFORBUNDET
FOR NATURVERN I NORGE*

ÅRSSKRIFT
1957

TRYKT HOS FABRITIUS & SØNNER

OSLO 1958

REDAKTØR: THV. KIERULF

I N N H O L D

	Side
Naturen. <i>Werner Werenskiold</i>	3
Rovviltet i naturens husholdning. <i>Edv. K. Barth</i>	5
Fra Rjukan til Galdhøpiggen. <i>Thv. Kierulf</i>	12
Til Regjeringen	14
Albert Grøvs Fond	15
Litt om prester som treplantere. <i>T. K.</i>	17
Krokkleven er fredet	18
Bøker om natur og naturfredning	21
Naturvernrådet	25
Landsforbundet for Naturvern i Norge 1957	27
Naturvernkonferanse i Stockholm. <i>Thv. Kierulf</i>	29
Østlandske Naturvernforening 1957	30
Mistelten og Vikingegraver. Utferd til Horten og Borre	33
Rogaland Naturvern 1957	38
Vestlandske Naturvernforening 1957	40
Trøndelag Naturvern 1957	42
Troms Naturvernforening	43
Sør-Varanger Naturvernforening 1957	43

NATUREN

Av Werner Werenskiold

Foredrag holdt i Kringkastingen for noen år siden

Det latinske ord *natura* betyr egentlig det som er født, det som er slik fra begynnelsen, i motsetning til det som er blitt til ved kunst, ved menneskenes arbeide. Og der er virkelig en motsetning: jo mer menneskene arbeider, des mer går det ut over naturen. Det er jo vor oppgave å underlegge os jorden, for å kunne benytte de muligheter den gir os til å leve og trives; men måten er høist forskjellig. Der finnes såkalte naturfolk, de driver jakt og fiske — det er mannfolkens sak — og samler bær og nøtter og spiselige røtter — det får kvinnfolkene sørge for; men de er ikke kommet så langt at de dyrker jorden, og derfor setter de ikke så store spor etter sig. Men straks jordbruket tar til, blir det anderledes, i akrene tillates ingen vilde vekster, og jo mer det blir opdyrket, desto mindre blir det igjen av det oprindelige planteliv. I Egypt finnes ikke andre viltvoksende planter enn ugress som man aldrig kan bli helt kvitt, og ikke stort anderledes er det i de velldyrkede strøk i Mellem Europa. Nå er jo en akker forsåvidt et vakert syn, men fælt blir det når folk begynner å drive gruber og fabriker og velte stein utover, eller sprenger veier gjennom bergknatter, eller demmer op hele dalfører. I en by

venner folk sig av med å tenke på naturen til daglig, alt er menneskeverk, trær i parker og alleer blir plantet og holdes under streng tukt i opveksten. For mange år siden — det var endda 26. januar 1926, var det et besynderlig nordlys: hele himmelen var mørkerød, det var et storartet og praktfullt syn som man bare får se en gang i livet. Jeg stod oppe på Slotsbakken og glodde på himmelen ved ottetiden om kvelden; hundredvis av folk passerte forbi mig, ikke én gadd løfte hodet — ingen merket det var no rart; det er følgen av å bo i byen; her vet folk neppe om det er måneskin eller ei. Jeg har også hørt om en pike som hadde fri en søndag og blev spurgt om hun ikke vilde ta en tur op til Frognerstretten og se på naturen. «Jeg liker ikke naturen, jeg liker bare å røke sigaretter og danse jass,» sa gjenta.

Men heldigvis er ikke alle så ensidige. Under hele menneskehetens utvikling fra naturfolk til stein- og betongvesener har der allikevell altid været en trang hos mange til å komme ut til sjøen eller på landet, helst så langt borte at en var fri for mas. For en stund vender man tilbake til naturfolkens levemåte, og ernærer sig av jakt og fiske. Men tre fjerdedeler av jegerens eller fiskerens glede er

bare det, at han får gå ute i marka — andre behøver hverken bøsse eller fiskestang for å ha det like bra. Det sitter igjen endel av de oprindelige villmannsinstinkter i os alle, og slik vil det bli fremover i tiden også.

Den mest primitive religion kalles «pan-animisme», det betyr at folk tror der bor en ånd eller en sjel i hver stein, i hvert tre. Det gjelder da å ikke fornærme disse ånder mer enn nødvendig. Slike forestillinger synes vi er naive, men jeg for min part kan ikke frigjøre mig fra en slik tanke: hver fjelltopp, hver skog, hver busk er et eget vesen, har sin egen personlighet. Og jo mer en lærer disse vesener å kjenne, desto mer får man tilovers for dem.

Før i tiden syntes folk at det var penest å se smilende landskaper, som det heter, «bleikir akrir ok slegin voll» som Gunnar fra Lidarende sa, og endda kan man kanskje treffe folk som er enige med den mann Vinje forteller om, og som satte stabburet midt for utsikten sin: «Stabburet er fullt av korn og flesk, det er det vakreste jeg vet», sa han. Men i senere tid er det blitt mer moderne å være begeistret for riktig øde og avskrekkende fjell. Det kan være bra hver for sig, bygd og skog og fjell, vi har meget av alt sammen her i landet.

Ja, det er nok så. Men det begynner virkelig å minke på de ubrukte strekninger, iallefall på dem som ligger nogenlunde tilgjengelig til. Dette er ikke no rart, det gjelder å utnytte landets muligheter, så vi kan skaffe levebrød for flere folk, og bedre levebrød også. Da kan vi ikke vente annet enn at det må gå ut over naturen: fosser blir utbygget, vann demmet op, steinrøiser og kraftledninger og fabriker brer sig. Det er som Wildenvey skriver om sin hjembygd:

Dalen, bygden ligger sagnløs
full av folk og papp og tømmer
skogen eier ingen gagnløs

jeger, dikter eller drømmer.
Høkerhandel og fabriker
skjenker tusen sjele føde.
Der er flere folk enn før.
Å, men skogen ligger øde,
alle store dyr er døde . . . . .

Ja, det er sandt, bjønnen er næsten utryddet. Folk tar sig nyttigere ting til enn å gå og rusle i skogen. Og var det ikke andre å ta hensyn til, enn gagnløse drømmere, så vilde det være en ren luksus å prøve å bevare skog og ødemarker i såvidt mulig urørt tilstand. Men det er ikke så. Det er helse for kropp og sjel å komme ut i naturen — hvorfor er ungdommen så sprek og freidig i vore dager, endda meget kan se vanskelig ut? Naturligvis fordi gutter og jenter drar til skogs så ofte de kan, sommer og vinter, og mest de som helst trenger det — by-ungdommen. Derfor må vi ha plass til ødemarker nær byene også. Det er en av naturfredningens oppgaver. Men der er også andre sider av saken: det har meget stor betydning at enkelte områder blir bevart såvidt mulig helt urørt, med det oprindelige planteliv. Det er først og fremst for videnskapen, men ingen kan vite hvilken nytte videnskapelige arbeider kan gjøre, hvilke praktiske resultater der kan komme ut av botaniske undersøkelser for eksempel. Men alt dette behøver jeg ikke å snakke om — enhver som begynner å gå ut i marken, vil bli mer og mer glad i skog og hei, i sjø og fjell, og da vil han også forstå meningen med det som kalles naturfredning. Vi mennesker lever av å utnytte naturen, det er ikke til å undgå at meget forandres, folks kår blir bedre, men det blir ikke penere; lad os da forsøke, når det allikevel skal gå ut over naturen, å bære oss at så pyntelig som mulig, å spare det som kan spares, til gagn for oss selv og for dem som kommer etter oss. Lad oss ikke unødvendig fornærme de ånder som bor i stein og tre!

ROVVILTET I NATURENS HUSHOLDNING

Av konservator Edv. K. Barth

Foredrag holdt 1. april 1957 på årsmøte i Østlandske Naturvernforening

Når det gjelder rovfuglene, og likeledes det firfotede rovviltet, kommer problemet omkring naturens ytterst mangelkantede maskineri i søkelyset — i ennå høyere grad enn ellers. Dette er en meget vanskelig sak, og vi ser gang på gang at de som roper høyest og hevder temmelig skråsikre meninger, det er dem som i realiteten vet minst. Den som gir et enkelt svar på forholdet omkring rovviltproblemene, han svarer *galt!*

Med hensyn til folks *generelle* syn på disse ting er det nødvendig først å høre litt om «gamle dager». Den dag i dag sliter vi nemlig med en grunnpilar i samfundets skoloring som ble rammet dypt og fast i siste halvdel av forrige århundre. Det jeg sikter til er det syn som ble formet av to dyktige og iherdige vitenskapsmenn og jegere: professor H. H. Rasch og forstmester J. B. Barth. Det var med stor forundring og interesse at jeg for et par år siden gjennomgikk en «Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet. Tredje skoletrinn. Kristiania 1863.» (Med tredje skoletrinn menes visstnok de øverste klassene i en tredelt skole.) Av Læsebogens 350 sider heter et avsnitt på 60 sider «Fædrelandet». 40 sider av dette avsnitt er viet dyrelivet, og forfatterne er Rasch og Barth. Med jakthistorier som utgangspunkt eller bakgrunn beskriver de haugevis av fugler, pattedyr og endel lavere dyr på fjellet, i skogen og ved kysten. Der omtales en mengde fugler som nåtidens skolebarn aldri får høre et eneste ord om, og det kanskje viktigste av alt: Stoffet er fremlagt i en ganske

underholdende form som sikkert har interessert barna. I et senere avsnitt som heter «Verden», har professor Rasch to lesestykker til i samme bransje: «Om menneskets forhold til de øvrige Skabninger» og «Menneskets Pligt mot Dyrene.» Du store verden, kan en fristes til å si. I forrige århundre leste hvert eneste menneske i Norges land alt dette. Det var et nødvendig ledd i almenutdannelsen, og det hadde en *så* dominerende stilling i forhold til annet lærestoff. Jeg har ikke bragt på det rene i hvor mange år denne leseboken var i bruk i skolen. (Den var utgitt på Cappelens forlag.) De naturfagsopplysninger den inneholdt var på mange måter glimrende, men de hadde en stor svakhet — sett med moderne forskningsøyne: De var for «bloddryppende». Det var jegerinstinktet som dominerte, og det ble skutt i øst og vest etter nesten all slags fugl. Det er fra den tiden at folk har fått i seg — gjennom sin barnelærdom — at de kan og bør skyte det meste av det rovvilt de får øye på.

Det har bestandig vært min mening at før vi kan få en virkelig morsom og korrekt naturfagsundervisning inn i skolen (ikke minst i folkeskolen), kan vi ikke ha håp om at folk fullt ut *lærer* naturen å kjenne. Å belære voksne er ikke alltid helt lett. Når en ser hvilken formørkelse som stort sett har hvilt over det jeg vil kalle «friluftszoologien» i vårt land i 30—40 år av dette århundre, er det ikke å undres over at det vil ta sin tid å få vakt saken til live igjen i folkets bevissthet — og vel og merke under en synsvinkel som på vesentlige

punkter peker i *annen* retning enn forskerne hevdet for 60 år siden. Den gang var det først og fremst *rovviltet* som var synderen, det ble antatt at hvis en i tilstrekkelig grad fikk utryddet det, ville viltmengdene øke.

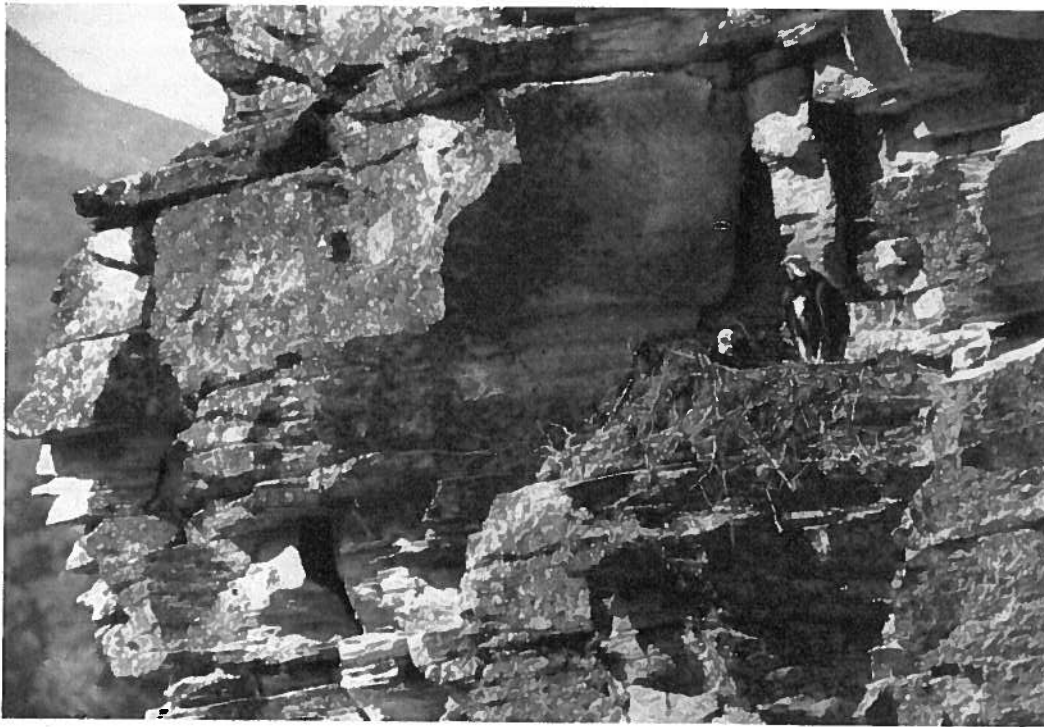
Det er svært sørgelig at det ikke i vår nye jaktlov ble tatt til følge de forslag som kom om å innføre plikt til å undervise litt i viltstell (kjennskap til rovfuglartene m. m.) i alle våre skoler. Uten at en får disse ting inn som barnelærdom, vil senere jegere vanskelig kunne lære tingene effektivt.

Jeg skal fortelle litt fra noen observasjoner jeg har gjort ute i marken, samtidig som jeg vil vurdere situasjonen i hvert tilfelle. I Myllingsjuvet, en trang fjelldal oppunder Rondane, ligger det flere gamle ørnereder, som år om annet er i bruk. I 1945 ruget et par der. De hadde bare en unge og den ble drept. De gamle berget seg. I 1946 ruget de på nytt, men nå i et av de andre redene. De hadde nå to unger, som igjen ble drept, mens de gamle slapp unna. I 1947 ble det igjen to unger. Dette året ble bare én unge tatt, mens den andre fløy sin vei. Jeg så familien (tre stykker) sveve over Atnedalen flere ganger utover høsten. På vårvinteren 1948 ble en gammel ørn tatt i åtesaks et sted nær ved. Det har sannsynligvis vært en av Rondane-ørnene. Sommeren 1948 sto nemlig alle de gamle redene tomme. Men et av dem ble pyntet med friskt furubar. Våren 1949 var et av ørneredene påbygd med mye ny kvist og pyntet med friskt furubar og lyng. Midt i april så jeg to ørner sveve over rede-området. Gammelørnen hadde funnet seg en ny make. Men egg ble det likevel ikke det år. Redene ble stående unyttet. Antagelig har den nye maken vært i yngste laget. Ørnen trenger minst fem år for å nå forplantningsdyktig alder. I april-mai 1950 såes igjen noen pyntekvister i det samme redet som året før, men mer ble det ikke.

Den 19. mars 1951 så jeg tydelig tegn på en ørns jaktmeritter. Det var i grensen av fjellskogen nær Rondane; jeg hadde fulgt et revespor som slynget seg mellom småbjørker langs etter fjellbandet. Plutselig skjærer revesporet ut i strak linje, og samtidig er det tegnet to tydelige vingeslagsmerker i sneen på hver side av sporet. Ørnen har vært nedpå og forsøkt seg, — men, revesporet fortsetter, og jeg fant ut at mikkell klarte seg den gangen. En annen sporobservasjon, som en av mine naboer berettet, forteller om et bedre jaktresultat for en kongeørn. En morgen i februar hadde et rådyr kommet i vill fart ut av skogen og krysset et vann. Hakk i hel har den hatt en rev etter seg. En ørn har fulgt med i jakten, og midt ute på den snølagte isen griper den inn i bildet. Og hvilket dyr velger den? Jo, reven! Den ruver minst, og ørnen har sikkert vært i kast med slike før. Rådyret er et noe mer uvanlig dyr i traktene. Kampen ble neppe lang; resultatet var tydelig å lese i sneen. På en annen kant av bygden kom en kar en dag i oktober sykklende opp den siste stigningen på bilveien nær Gaustadseteren på vei mot Ringebufjellet. Plutselig letter to ørner fra kjerret nokså nær veien. Han tar en tur dit bort hvor ørnene lettet. Der ligger en fullvoksen rev — halvspist.

I det bebodde ørneredet i Myllingsjuvet, som jeg hadde under stadig observasjon i 1947, fant jeg bl. a. en ungfugl av jaktfalk som bytte. Ingen betydningsløs observasjon når en vet at jaktfalken er den mest spesialiserte rypejegeren vi har. Rester av ravn — eggjuen fremfor noen — fant jeg også i ørneredet der. Rovviltets gjensidige *beskatning av hverandre* er tidligere blitt tillagt alt for liten oppmerksomhet.

Hverken i 1951 eller 52 hekket det noe ørnepar på de gamle redeplassene i Myllingsjuvet. I 5 år i trekk hadde de nå stått ube-

Kongeørn-redet i Myllingsjuvet med 2 halv vokste unger.

FOTO: EDV. K. BARTH

nyttet. Hver vår — i april-mai — hadde jeg lagt et tau i ryggsekken og tatt turen over Atnedalen og inn til Myllingsjuvet. Ved det redet som var påbygd og pyntet i 1949 og 50, hadde jeg best håp hver gang; og — i 1953 ble det *to egg* i dette redet, men bare én unge vokste opp, og så vidt jeg vet fikk den høve til å fly sin vei i fred. På 9 år, fra og med 1945 til og med 1953, hadde følgelig bare to ørneunger fått leve opp i Myllingsjuvet. Fra 1954 til -57 har jeg dessverre ingen egne observasjoner der oppe fra, og ingen andre har kunnet fortelle meg hvordan situasjonen har artet seg.

Jeg må her uvilkårlig berøre et punkt som er av *stor* viktighet for alle observasjoner ute i marken. Det er verdien av *kontinuiteten* i en observasjonsrekke. I særdeleshet når det gjelder rovfugler og deres samspill med smågna-

gere og med det jaktbare småviltet er det av den største betydning å søke å holde det *samme* terreng under observasjon gjennom så *mange* år som mulig. Først da kan vi ha et håp om etterhvert å få reelle holdepunkter for de ofte så markerte svingningene i bestanden.

Ekseemplene med ørneredene i Myllingsjuvet er et av de mange lignende i landet vårt. Ikke å undres over at kongeørnen er den skyeste av alle fugler — mer redd mennesket enn noen annen, så den holder seg helst på kilometers avstand, når en kommer til redeplassen. Så er den vel også utstyrt med mer vett enn de fleste andre fugler.

Har folk gyldig grunn til denne efterstrebelser? Sett i sammenheng med alt dyreliv i sin helhet har de ikke det. I enkelte sjeldne tilfeller kan det kanskje bevises at ørnen har

Hubro.

FOTO: EDV. K. BARTH

tatt lam. De fleste bønder mister nok lammene sine av andre årsaker. Og hva viltpleien angår skal det slås ugjendrivelig fast at det er til skade og ikke til gagn å utrydde kongeørnen. Målet for all vettløs efterstrebelse er sannsynligvis utryddelse.

La oss se litt på *hubroen* med det samme. Den må da vel i hvert fall anses som utpreget skadefugl, mener folk. Tja, både og. Hva finner vi på hubroens spiseseddel foruten mus og jaktbart vilt? Revunger, røyskatt, fjellvåk, spurvehauk, ravn, kråke, skjære m. m. Det er samlet atskillig materiale de siste årene som beviser dette. Regnestykket er enkelt. Det gagnar absolutt ingenting at en jeger dreper en ørn eller to, eller en hubro. Rovviltet er så utpreget tilpasset en gjensidig beskatning av hverandre at de lukene som blir åpne efter ørn og hubro fylles øyeblikkelig ut av de rever, jaktfalker og kråker m. m. som ville ha van-

dret i ørne- og hubromavene, hvis disse hadde fått leve. Der et rovvilt forsvinner, tar andre plassen i stedet.

Det er et sørgelig faktum at alminnelige jegere ikke greier å kjenne rovfuglene fra hverandre. Et eksempel for noen år siden: Et sted ved Øvre Folldalen ble en hel familie hornugler utslettet — de voksne og alle ungene — fordi folk mente det var hubro! Hornugla er neppe halvt så stor som hubroen, og er fredet året rundt i hele landet. Ikke langt fra dette sted ble en fjellvåkfamilie utslettet, fordi det angivelig lå knokler av lam i redet! At fjellvåk tar levende lam er temmelig utenkelig. Mulighetene for feilvurderinger når en analyserer bytterester i rovfuglreder bør nevnes. Hvis man virkelig finner rester av lam i et fjellvåkrede, så *må* det være et *forulykket* lam som fjellvåken har forsynt seg av.

Sammenhengen mellom rovfugler og smågnagere er av *vesentlig* betydning. Det er fastslått at det er mus og lignende som danner grunnlaget for de synkrone svingninger i rovfuglbestanden. Det er i fjellet at disse svingningene gir de mest markerte utslag; hos fjellvåken f. eks.

I 1938 hadde vi en rik hekking av fjellvåk i Dovrefjell og Rondane; i 1941 og -42 opptrådte også endel, og omkring 1945 var bestanden nokså stor. I 1948 og -49 fikk vi et nytt maksimum av smågnagere og fjellvåk. I 1950 og -51 fantes det til gjengjeld ikke et eneste fjellvåkrede i hele det vidstrakte fjellområdet. 1952 viste tegn til oppgang, og i 1953 inntraff en ny topp i bestandkurven. Senere har det vært dårlige år for smågnagere og fjellvåk i Dovre-Rondane. Disse rytmiske bestandsvingningene følges ikke ad i de forskjellige landsdelene. En har tydelig inntrykk av at smågnagerkulminasjonen ruller som en bølge fra Sørlandsheiene og Hardangervidda nordover til Finnmark, og den bruker et par

år på å forskyve seg dit opp. 1956 var et storår for mus og lemen på Hardangervidda, og fjellvåk var det samtidig sikkert mange av. Hvis «vanlig regning» hadde holdt stikk, skulle vi i 1957 opplevd en klimaks i Dovre-Trøndelag. Det har gjerne gått 3—4 år mellom hvert av toppårene, men de respektive toppene har variert meget i sin relative bestandstetthet. Våren 1957 viste ingen merkbare tegn til smågnager-oppgang i Dovre og Rondane. Sommeren og høsten viste ingen synlig forandring, og rovfuglbestanden holdt seg liten i disse traktene.

Selv om fjellvåkbestanden svinger i takt med smågnagerne, er det fastslått at ernæringen består av mange andre byttedyr, også røyskatt kan f. eks. være vanlig. Selv har jeg funnet diverse voksne ryper, voksen orrhane og til og med rester av voksen røy i fjellvåkreder. Fjellvåken er i Sør-Norge knyttet til fjellet, og redeplassen ligger helst i bratte berg. Men av og til kan redet ligge i en stor furu eller gran i mer og mindre tett skog. Det ser ofte ut til at nettopp slike skogbeboere er mer spesialiserte på å ta fugl som bytte. Fjellvåken er langt fra en fluktkunstner som kan måle seg med falkene. Den er henvist til å slå sitt bytte på bakken eller i et tre, så overraskelsesmomentet spiller en avgjørende rolle for utfallet. I skogsterreng er det lettere å komme usett inn på et bytte, kanskje spiller det også inn at tussmørket i sommernettene gjør seg mer gjeldende i skogen enn på snaufjellet. Det hevdes fra flere hold at både fjellvåk og musvåk ser godt i skumringen, og at de da kan overraske fugler som har satt seg til ro for natten. Hareunger og kyllinger av våre ville hønsfugler kan fjellvåken også ta; men ser vi arten *under ett*, dominerer smågnagerne fullstendig på matseddelen. En ting som vi skal huske på, er at så sant en fugl eller et pattedyr er skadet eller sykt, så det ikke opp-

fører seg helt normalt, vil det nokså snart kunne bli tatt av en rovfugl. En kan si at rovfuglene på denne måten rensker opp ute i naturen.

I 1946 leste jeg en beretning om et musvåkrede hvor det var funnet rester av hareunger og røykylling. Dette ble ført som avgjørende bevis på at musvåken også belaster jaktviltet. For alt hva jeg vet kan resonnet være riktig i ovennevnte tilfelle, men så helt sikkert behøver det ikke å være. Opplysninger fra utlandet peker nemlig på at flere «uskyldige» rovfugler kan få skylden for å ha tatt jaktbart vilt, mens det faktiske forhold er at de i slike høve har stjålet byttet fra sine mer griske kolleger. For eksempel skal vandrefalken ofte kunne ertes og plages til å slippe sitt bytte og overlate det til en annen rovfugl. Jeg nevner dette for å gi ennå et eksempel på hvor lett det er å trekke feil slutning ved bare å se på det som ligger i dagen uten å gå dypere i problemene.

Jeg nevnte *vandrefalken*. Den skal angivelig av og til ha en nokså spesiell avlivnings-

FOTO: EDV. K. BARTH

Ung fjellvåk.

Ung jaktfalk.

FOTO: EDV. K. BARTH

metode av sitt offer. Den spidder det i flukten i bakhodet med et støt med en klo. Det er Carl Schøyen som i sin tid mente å ha funnet ut dette i fuglefjellene nordpå. Mens vi er inne på rovfuglenes jaktmetoder kan en observasjon av en *jaktfalk* i aksjon være av interesse. Det var i september 1952 i snaufjellet nord for Kongsvoll på Dovre: Vi går to mann der inne på reinsjakt. Plutselig får vi se to fugler komme susende mot oss i lynsnar flukt lavt over viekrattet. I første sekund tror jeg at det er to ryper, men så ser jeg at den bakerste er en falk, en *jaktfalk*, som forfølger en rype. På et blunk er rypa bare 20 meter fra oss, hvor den passerer over en 20 meter bred og 8 meter dyp senkning i terrenget. I samme øyeblikk som rypa kommer ut over den vesle dalsenkningen, gjør falken — som er en 5—6

meter etter — en lynsnar bue oppover og stuper så ned — med mange ganger større hastighet enn rypa — og smeller imot den bakfra og litt ovenfra. Rypa hvirvler rundt og går i bakken som en stein i bunden av dalsenkningen. Den er helt livløs. Falken er ennå ikke blitt var oss, den suser noen meter videre etter sammenstøtet, svinger seg opp i en bue og slår rett ned der rypa ligger en 15 meter fra tilskuerne. Først da summer den seg såpass at den får øye på oss, 2 mann og en kløvhest. Vi overtok rypa og studerte den nøye. Den viste intet tegn til annen skade enn et kraftig slagmerke et par cm til siden for haleroten, hvor bekkenbenet var knekket. En overarm var også knekket, men det *kan* ha inntruffet idet den smalt mot bakken. Falken har antagelig slått rypa med brystkammen, og muligens er dette en vanlig metode den bruker. Dette sjeldne drama har jeg iaktatt denne ene gangen på nært hold, og jeg kan kanskje regne med at det vil bli den eneste.

Hubroen kan praktisere en elegant avlivningsmetode av sine medskapninger. Med et eneste hugg med nebbet kan den kappe hodet fra kroppen på en annen fugl og slynge hodet bortover i luften. Slik kan den i en hånd vending ta livet av en ellers jevnbyrdig rovfugl som en hønschauk f. eks. Eller den kan ta livet av en annen hubro, når overraskelsesmomentet er med i spillet. Slik ren kanibalisme innenfor rovfuglene er intet ukjent fenomen.

Et år på eftersommeren hadde jeg en interessant opplevelse i Sollia. Jeg var på vei hjem fra bygda oppover lia i kveldingen. Kommet opp i den øverste furuskogen, får jeg plutselig høre en kraftig fresing fra bjørkeskogen høyere oppe. I farten tar jeg det for en orrhanekylling, som gjør sitt første spillforsøk i sensommerkvelden. Jeg stanser i stien og lytter. Det lufter svakt fra fjellskogen nedover mot meg. I det samme freser det på nytt, og jeg hører

*Reveunge
i hi-åfningen.*

FOTO: EDV. K. BARTH

nå at det må være fra et dyr i sinne. Plutselig går det over i et hest reveskrik, som skinger ut av stillheten. Det går kanskje 10—15 sekunder, så skriker det til igjen, men nå atskillig lenger nord i lia. Reven må ha sprunget for full fart. Nå følger skrikene i ustanselig rekkefølge som i ren panikk en stund. Så dabbler de av noe og flytter seg meget raskt sør-
over igjen og nedover mot meg. Det er blitt så skumt at det er umulig å se detaljer i land-

75 dager gammel kongeorv.

FOTO: EDV. K. BARTH

skapet. Plutselig ser jeg et langstrakt dyr fare ut fra den kronglete bjørkeskogen, men det tverrkaster i skarp vinkel nordover og oppover igjen. Reven vil selvsagt ikke ut i det åpne furuskogfeltet, der jeg står. I det samme feier en skygge lydløst etter revens nye retning. *Hubroen* har våget seg på et temmelig stort vilt i kveld. Voksen rev var det kanskje ikke, men en velvoksen unge. *Hubroen* må opp i høyden over noen tette bjørkebusker. Den kommer opp mot fri himmel fra min synsretning. Brede, kraftige vinger. Straks efter skriker reven på nytt og freser, lyden sier at den kaster nedover mot meg. Jeg håper å få se den igjen; men nei, den har nok på ny dradd nordover, og det temmelig langt; de siste skrikene taper seg i nærmest ubestemmelig retning. Jeg står lenge og lytter, men hører ikke mer av tragediens gang. Opplevelsen bestyrket meg i at kampen for tilværelsen og balansen ute i naturen gir seg ofte uttrykk som folk flest ikke er klar over.

En indignert brevskriver fra Sogn spurte meg en gang om han ikke gjorde rett når han skjøt en hubro som terroriserte fugleværet hans. Selvfølgelig gjorde han rett — sett ut fra *sitt* personlige syn og *sin* gevinst av handlingen. En annen sak er at den samme hubroen, for alt det vi vet, kanskje en natt overasket en sovende vandrefalk, og tok den som bytte. Denne vandrefalken hadde kanskje gjennom lengre tid terrorisert et *annet* fuglevær, som derved ble fri *sin* plageånd.

Det kan ikke nok understrekes hvordan dyrelivet opprinnelig er nøye tilpasset til en naturlig balanse. Det er vi mennesker som i stadig stigende grad har forrykket likevekten, samtidig som klimatiske forandringer stadig gjør seg gjeldende på lengre sikt. Vi har ennå rneget igjen å lære om naturens mangede maskineri. En mengde tråder trekker i hver sin retning, og vi må ha tak i dem *alle på én gang* hvis vi skal kunne bedømme enhver situasjon rett.

FRA RJUKAN TIL GALDHØPIGGEN

I Norsk Hydros bedriftsavis for 6. desember 1957 kan vi lese følgende:

«Nettopp nå ved årskiftet blir Norsk Hydros nyeste kraftstasjon ved Mæl i Vestfjorddalen satt i gang. Den utnytter så å si de siste dråper av landets vel flittigste vassdrag, elva Måna, som nå ikke blir meget å se til. Når den nå forsvinner i turbinene dypt inne i fjellet, skulle det ikke være tvil om at den fortjener et hyldningsdikt.»

Skal det gå slik med alle våre vassdrag? Hva blir det da igjen av Norges friske, vakre natur?

Beklageligvis er utviklingen på rask vei i samme retning mange steder i våre daler og bygder. Skal det ikke være mulig i vårt Norge, som er så rikt på vassdrag og fosser, å bevare noen av dem uberørte?

Den komiteen som i 1947 fikk i oppdrag å utarbeide utkast til en ny naturfredningslov

(forslaget ble avgitt i 1949), hadde bl. a. foreslått (i § 11) at planene om anlegg «som utføres av det offentlige eller med offentlig støtte eller konsesjon, eller som i noe annet forhold er meldepliktig, (skal) innen anleggene eller arbeidene påbegynnes, forelegges Naturvernrådet til uttalelse. Det samme gjelder lokal- eller regionalplanlegging innen den settes i kraft.»

Under sin gang mellom de forskjellige departementer ble dette og meget annet tatt ut av lovforslaget. Hva er så resultatet blitt? Blant annet at nå blir Naturvernrådet som regel først gjennom avisene kjent med vassdragsreguleringer og andre tiltak ute i naturen, og da er planene oftest ferdige og det hele låst fast. Og hva kan Rådet da gjøre?

Stortingskomiteens uttalelse i Innst. O XIV (1954) at «Naturvernrådet får en vid arbeidsoppgave. Alle tiltak som virker skjem-

mende i naturen må søkes unngått» — er dessverre dermed blitt bare en vakker frase. Den svakhet ved Naturvernrådets virksomhet, som dette har bevirket, blir enda større derved at rådet ikke har fått de virkemidler som man skulle synes måtte være absolutt nødvendige om det skulle kunne fylle sin oppgave.

Stortingskomiteen var oppmerksom på at Naturvernrådet må ha en funksjonær, den sier derfor i sin innstilling at den «går ut fra at administrasjonen som skal gi nærmere regler for rådets organisasjon og virksomhet, tar opp til overveielse å knytte en fast inspektørstilling til rådet».

Beklageligvis sies dette ikke som en forutsetning; noe forslag om en slik stilling har da heller ikke vært nevnt i noe departementsfor-
slag. Naturvernrådet har altså ikke noen konsul-ent eller inspektør, ikke en sekretær eller annen hjelp. Og hvor meget er det ikke som burde gjøres — som burde vært gjort!

Teknikken stormer frem med stadig økende fart. Fra alle kanter av landet kommer det fra tid til annen meldinger om vassdragsreguleringer, og de vil alle i større eller mindre grad skjemme naturen. Fosser og elver blir tørrlagt, innsjøer blir tappet ut eller demmet opp.

Landets økonomi krever inngrep som disse.

De er uungåelige om vi skal kunne hevde oss økonomisk i den internasjonale konkurranse, og om vår levestandard skal kunne holdes oppe og helst høynes.

Men denne vinningen blir dyrekjøpt. Hvor fattig vil ikke landet bli når alt rennende vann blir ført inn i tunneler og rør! Det *må* være mulig å bevare iallfall noe.

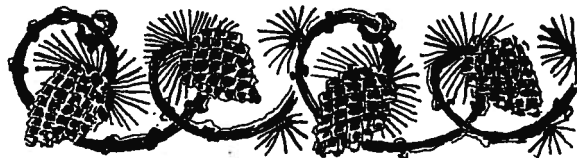
Det økende kraftbehov krever stadig mer vassdragsutbygging — hvis da ikke atomkraften snart skulle komme og hjelpe oss. Der stilles stadig økende krav til flere og bredere veier, flere og større flyplasser, til radiolinkanlegg på fjelltoppene, turismen krever bilveier og taubaner til topps — forat utlendingen skal kunne sitte seg frem til Galdhøpiggen! — og flere og større hoteller, — sporten krever svære sportsplasser, himmelhøye fartsoppbygg og skiheiser.

Landet blir mer og mer teknifisert, vulgarisert, skjemet.

Hva blir det så av vår vakre, friske natur?

Vi må stimulere menigmanns og myndighetenes interesse for naturen og deres forståelse av hvor fattig landet blir hvis utviklingen skal fortsette slik uten at det blir tatt alvorlige skritt for å bevare norsk natur på en bedre og effektivere måte enn hittil.

Thv. Kierulf.

TIL REGJERINGEN

Efter forslag på årsmøte 1. april 1957 i Østlandske Naturvernforening ble det enstemmig vedtatt å sende nedenstående resolusjon til Regjeringen. Før den ble sendt, ble den tiltrådt av alle de andre kretsforeningene.

Det skulde være en plikt for alle nordmenn å gjøre sit til at Norges natur blir bevart så vakker som mulig.

Desværre er det en uunngåelig følge av industrialiseringen og den tekniske utnyttelse av landets naturlige resurser at Norges opprindelige natur blir skjemet. I sit forslag til ny naturvernlov foreslo den i 1947 nedsatte komité, at før det ble gitt tillatelse til å sette igang større anlegg, som vilde komme til å påvirke naturen, skulde planene bli forelagt Naturvernrådet til uttalelse, for at man i hvert tilfelle kunde finde en løsning som vilde virke så skånsom som mulig og for å hindre at umistelige verdier skulde gå tapt. Dette blev ikke tatt med i naturvernloven, som derved ikke er blit så effektiv som den burde ha vært.

Vi vil så sterkt vi kan henstille at Naturvernrådet på en eller annen måte får anledning til å uttale sig om større prosjekter før anleggene blir låst fast. I alle tilfelle må vi

henstille at hvor det offentliges tillatelse eller medvirkning er nødvendig ved anleggs utførelse, der må det tas større hensyn til naturen enn det hittil er gjort.

I Innst. O XIV (1954) uttaler Kirke- og undervisningskomiteen om Lov om naturvern bl. a.: «Naturvernrådet får en vid arbeidsoppgave. *Alle tiltak som virker skjemmende i naturen må søkes unngått.*» Uten at planene blir forelagt Naturvernrådet på forhånd og det får anledning til å uttale sig, vil den nevnte komité-uttalelse være uten enhver betydning.

Skal Naturvernrådet kunne bli effektivt og loven om naturvern bli hvad forutsetningen har vært — en lov til å beskytte norsk natur, må desuten de nødvendige midler stilles til disposisjon. Når det gjelder offentlige midler til naturvernformål eksisterer det for tiden mellom våre naboland og Norge et misforhold som er litet smigrende for Norge som kultur nasjon. Fremfor alt må det snarest mulig opprettes en naturverninspektørstilling — slik som Stortingskomiteen forutsetter i nevnte Innstilling. Uten en naturverninspektør er naturvernloven bare en halv lov.

Oslo i august 1957.

Landsforbundet for Naturvern i Norge
Thv. Kierulf

Agder Naturvernforening
Alfr. Arntzen

Vestlandske Naturvernforening
J. F. Willgohs

Nordland Naturvernforening
J. A. Utheim

Østlandske Naturvernforening
Thv. Kierulf

Rogaland Naturvernforening
A. Bernhoft-Osa

Trøndelag Naturvern
Reidar Brekke

ALBERT GRØVS FOND

Ved brev datert 16. mai 1957 til Landsforbundet for Naturvern meddelte lensmannen i Sør-Aurdal at Albert Grøv, som døde 28. april 1957 hadde testamentert sine etterladte verdier til Landsforbundet. Testamentets ordlyd er:

Jeg, Albert Grøv, bestemmer herved som min siste vilje, at etter min død skal min etterladte formue av kontanter, bankinnskudd, verdipapirer og min skogeiendom gr.no. 95, br.no. 9 i Sør-Aurdal, etter at mulig gjeld jeg kunde ha og begravellesomkostninger er betalt, tilfalle Landsforbundet for Naturfredning i Norge.

Formuen skal danne et stedsevarende fond, der skal ha navnet «Albert Grøvs Fond». Dette fond skal bestyres av styret for Landsforbundet for Naturfredning i Norge, og avkastningen (inntektene) av fondet bruker dette styret til naturfredningens fremme i Norge.

Finder styret det formålstjenlig, kan det på beste måte selge (realisere) verdipapirene og også skogen, men den derved innkomne kapital må tillegges det stedsevarende og urørlige fond.

Hedalen i Valdres den 20. oktober 1955

Albert Grøv

Ved registreringsforretning 31. juli 1957 viste det sig at verdiene hovedsakelig består i:

Bankinnskudd	ca. kr. 9 500
Premieobligasjoner (Statens og Oslo kommunes)	» 180
Endel aktier (Borregaard, Den norske Creditbank og Elektrokjemisk industri, pålydende . .	» 15 200
Skogteigen Bragerdokka, av Albert Grøv verdsatt til	» 9 000

Albert Grøv som ung.

Gjelden har vist seg å være ca. 4600 kr.; til gravsten og vedlikehold av graven vil bli avsatt 1000 kr.

På ansøknin fra Landsforbundets styre om å bli fritatt for å erlegge arveavgift har beklageligvis Finans- og tolldepartementet svart at «Departementet har ikke adgang til å frafalde krav på arveavgift av de midler som er tilfaldt Landsforbundet i henhold til avdødes testament».

Før det blir truffet endelig bestemmelse om skogteigen skal selges eller ikke, vil styret la foreta en befarin av den våren eller sommeren 1958.

Skogteigen Bragerdokka ligger ikke inne i selve Vassfaret, men midt i Hedalen et stykke sønnenfor Hedal gamle stavkirke. I denne kirken henger det som kjent fremdeles et bjørneskinn, som skal skrive seg fra tiden etter Svartedauen, da en jeger kom til den forlatte og gjengrodde bygden. Han skjøt ut en pil, kanskje etter en tiur? og hørte en underlig

klang, for pilen hadde truffet kirkeklokken og ikke det den var skutt ut for å treffe. På gulvet ved alteret fant han en bjørn som lå og sov, og det er, efter sagnet, skinnnet av denne bjørnen som henger i glass og ramme i sakristiet. Sannheten er vel den at skinnnet har vært skiftet ut både en og flere ganger i tidens løp.

Albert Grøvs skog ligger vestvendt i dal-skråningen mellom hovedveien og elven som bruser avsted nede i dalbunnen. Efter sigende skal det praktisk talt ikke ha vært hugget der i de siste snes årene. Naturskjønnhet er det ingen mangel på. Dalen vider seg her ut og er bred og trygg, og på den andre siden reiser Onsknatten seg mot himmelen. Bak den strekker fjellsletten seg videre vestover til selve Vassfaret, som skjærer seg sørover gjennom fjellplatået.

Ved sin død ifjor var Albert Grøv 73 år gammel. Han var født i Hedalen og bodde der hele sitt liv, bortsett fra noen år i USA. Han reiste over i 20-års alderen og var der et halvt snes år, men kom så tilbake og bodde på farens gård, som han senere overtok sammen med sine søsken. Den hvitmalte hovedbygning-

gen ligger usedvanlig vakkert til i bjerkelien like nord for kirken.

Det var sikkert i Amerika Albert Grøv fikk sin sterke interesse for naturvernet og alt som henger sammen med det — en interesse som kom til å vare livet ut; han var da også livsvarig medlem av Østlandske Naturvernforening. Han var blitt i like høy grad imponert som begeistret over de store amerikanske naturparkene og den tanke som ligger bak opprettelsen av dem, og han snakket ofte om det. Ellers var han en stillfarende og litt tilbaketrukket mann, som var glad i å ferdes ute i skog og mark. Særlig i yngre år var han en ivrig jeger i Hedals- og Vassfartraktene.

Det er morsomt at det første legatet Landsforbundet får er fra Vassfarets nærmeste omgivelser. Måtte det være et godt omen for Vassfarets fremtid.

For Landsforbundets styre er det ialfald en enestående hjelp og støtte i dets arbeide for å verne om norsk natur, både ved den stimulans det er å få et slikt bevis på positiv interesse for naturfredning, og ved det tilskudd det gir til Landsforbundets meget beskjedne inntekter.

Albert Grøvs gård i Hedalen.

FOTO: A. OMBERG - 57

LITT OM PRESTER SOM TREPLANTERE

I årsskriftet for 1952—53 er side 41—42 omtalt at presten *Johan Christoffer Vogelius*, som var sogneprest i Asker i 1750-årene, plantet en lang aske-allé langs Drammensveien der den går forbi prestegården og kirken. Deler av denne alléen, som altså nu er vel 200 år gammel, er fremdeles en prydd for bygden. Det er i høst sendt forslag til ordføreren i Asker om at den østlige trerekken, som står på veivesenets grunn blir fredet ved lov, og samtidig er det foreslått likeoverfor Kirkedepartementet at trerekken på den annen side av veien, som står på prestegårdens grunn også blir fredet. (Ute på prestegårdsjordet ligger en gravhaug — Prinsehaugen. Den er fredet ved loven om fornminner av 29. juni 1951.)

Tidligere tiders prester følte sig øiensynlig mere knyttet til naturen, og de hadde muligens også større forståelse av naturens skjønnerverdier og var kanskje også mere avhengige av «Moder Jord» enn prestene nu tildags — hvad det nu kan komme av.

Midt i forrige århundrede var *Nils Christian Nissen* sogneprest i Øyer — fra 1836 til sin død 21. november 1869. (Han var prost i Gudbrandsdalen fra 1844.) Også denne presten har satt sig et vakkert minde, idet han plantet en rekke på 10 bjerker til prydd og til ly mot trekk fra nord for haven, som ligger nedenfor hovedbygningen. (Prost Nissen, født 2. april 1803, var sønn av sogneprest i Melhus, Peder Schjelderup Nissen; hans brors sønnesønn er tidligere domprost i Tromsø, Nils Kristian Nissen.) De 10 bjerkene må være plantet en gang i tiden mellom 1836 og 1869. Det er altså mulighet for at de kan være 120 år, men de kan også være «bare» 90 år.

Sogneprest Nils Christian Nissen
(f. 2. april 1803, † 21. nov. 1869.)

Sogneprest Nils C. Nissen har nok vært glad i trær, særlig kanskje i dalens vakre bjerker, og han har sikkert også interessert sig for haven, hvor der fremdeles er en rikdom av stauder, og der er også hekker av gamle veluktende prestegårdsroser.

Efter forslag av Øyers nuværende sogneprest *Gustav K. Høyem*, som også er glad i vakre trær og som nok i likhet med sin forgjenger for 100 år siden, synes at det til en slik vakkert beliggende prestegård hører en blomsterrik have, er de 10 bjerkene, som nu er svære med løvrike kroner, blit fredet (ved beslutning 24. oktober 1957 av Det kgl. Kirke- og undervisningsdepartement). Efter sogneprestens forslag er det samtidig fredet 8

FOTO T. K. - 56

Prestegården i Øyer; de fredete 10 bjerkene nedover til høyre.

andre ikke fuldt så store bjerker som står spredt rundt om på prestegårdens rummelige tun.

Et annet eksempel på en treplantende prest er sogneprest *Christian Kaurin*, som i 1870-årene plantet skog og trær ved prestegården på Aukra. Det bør også nevnes at det blev daværende forstassistent *Kristian Elster* (forfatteren) som ledet skogplantingen, han som også ledet en stor del av skogplantingen i Trondhjems Bymark og etter hvem «Elsterparken» der er oppkaldt.

Her er nevnt et par eksempler på hvorledes endel prester «i gamle dager» satte pris på å ha det vakkert omkring sig. Prestegårdene var bygdenes kulturelle sentrum på mer enn én måte.

Vi kan forhåpentlig gå ut fra at det kontor i Kirkedepartementet, som prestegårdene sorterer under, vil ta vare på de både kulturelle og de skjønhetsverdier som man ennå finner

på ikke få prestegårder rundt om i landet. Det måtte kunne la sig gjøre at litt av prestegårdsskogens overskudd, hvis det skulde vise sig nødvendig, i hvert enkelt tilfelle blev anvendt til vedlikehold av prestegårdenes treplantninger og haver.

I denne forbindelse kan det nevnes at det høsten 1957 blev sendt inn forslag om fredning av «Eventyrskogen» i Sør-Audnedal prestegårdsskog, et ca. 5 mål stort område med en virkelig eventyrlig natur: Innunder en stupbratt fjellvegg ligger svære stenblokker og innimellem vokser i malerisk blanding gamle groteske linder, store og små graner og furuer, løvkratt med en og annen kristtorn, og skogbunden er dekket av en rik sørlandsk flora.

Det var her i Sør-Audnedal *Peder Claussøn* (Friis) var prest midt i det 16. århundrede. Hans interesse for Norges natur — og for meget annet — var helt usedvanlig. Men det er en annen historie. T. K.

KROKKLEVEN ER FREDET

Det vil glede alle naturvenner å høre at den gamle veien gjennom Krokkleven er fredet (se Årsskriftet for 1954, side 34—35 og 1955, side 12—15).

Efter forslag av Riksantikvaren har Kirke- og undervisningsdepartementet 4. april 1957 bestemt:

I. I henhold til Lov om fornminne av 29. juni 1951, § 3 b

1) fredes Krokkleiva for en strekning med følgende begyndelses- og endepunkt: Begyndelsespunkt ca. 50 meter syd for nåværende taubanestasjon der hvor tømmervei grenser av vestover. Endepunkt rett ut for sydvestre hjørne av Kleivstua hotell. Den fredete strekning blir ca. 1300 meter lang, og er tegnet med rødt på et vedlagt kart.

2) Gjenstand for fredning er følgende:

Den gamle veiplanering med grøfter, stikkrender, murer og veiskråninger.

3) Den fredete veistrekning forutsettes vedlikeholdt som hittil av de bruksberettigede med de tilskudd som kan oppnåes fra annet hold (bøsspepenger, mulig kommunalt bidrag etc.)

4) Vedlikeholdet av veibanen på den fredete strekning med pukk og grus skal kunne skje uhindret av fredningsbestemmelsene, likeledes reparasjon av grøfter, murer og stikkrender. Dette skal dog skje mest mulig pietetsfullt, slik at veiens bygningsmessige karakter kan beholdes. Om nødvendig for vedlikeholdet tillates anlagt flere stikkrender i likhet med de som forefindes fra gammelt av.

5) Uten forut innhentet uttalelse fra Riksantikvaren, skal det være forbudt å søke veiens vertikaltrase utbedret ved å foreta oppfylling eventuelt senkning av nåværende veiplan. Samme betingelser gjøres også gjeldende for mulige anlegg av nye avkjørsler til den fredete veistrekning.

6) Det skal være tillatt å anbringe ferist over veien ved søndre endepunkt ved Kleivstua.

II. Vedtaket blir å tinglyse og kunngjøre gjennom Norsk Lysingsblad, den lokale dagspresse og ved oppslag på stedet.

Hole kommune og Det Kgl. Samferdselsdepartement er tilstillet gjenpart av dette brev.

Etter fullmakt

D. Værn

Halvard E. Sæther

Foranledningen til at fredningsspørsmålet blev reist var et til myndighetene innsendt andragende om konsesjon på en kabelbane à la Fløibanen i Bergen fra litt ovenfor Sunnvolden opp til Klevstuen. I årsskriftet 1954 er det side 34—35 redegjort for saken. I brev av 3. april 1954 har Riksantikvaren git en fremstilling av veiens historie og betydning (brevet gjengis nedenfor), og også han frarådet at konsesjon ble gitt. Han konkluderte med å foreslå at veien blir fredet.

Riksantikvaren skriver:

Kabelbane i Krokkleiva.

Vedlagt oversendes dokumentene om konsesjonsøknad for kabelbane i Krokkleiva, mottatt fra fylkesmannen i Buskerud.

Krokkleiva er en av de mest karakteristiske gamle veier i Norge og sikkert den mest berømte. Like

fra Norges kunstneriske oppdagelse i slutten av det 18. århundrede har veien fra Krokskogen ned til Sunnvolden vært et yndet motiv for malere. Det begynte med den danske maler Erik Pauelsen, som i 1788 malte to bilder av denne ville og romantiske vei. Det fortsatte med J. F. Dreier, C. Vogt, J. Flinto, som har malt og tegnet den flere ganger, J. C. Dahl, Thomas Fearnley, Bernt Lund og J. F. Eckersberg, for å nevne de viktigste. Det er med andre ord våre ledende landskapsmalere i første halvdel av forrige århundrede som har følt sig så tiltalt av motivet at de har måttet forevige det. Bortsett fra Erik Pauelsen har de alle gjengitt den slik som den blev efter den omlegging som fandt sted i begynnelsen av forrige århundrede under ledelse av Peder Anker, dengang generalveieintendant for det sønnenfjeldske Norge.

«Udsigten fra Krogkleven er europaberømt» skriver P. Chr. Asbjørnsen i 1848 i «Norge fremstillet i Tegninger». «Man finder den beskrevet i alle Reiser lige fra Wargas Bedmars og Leopold von Buch's til Biltons og Muggers.» Og noen år senere skrev han i en annen utgave av samme verk (1855): «Der gives neppe nogen Reisende, som unnlader at besøge den "europaberømte" Krogklev, om han end kun har et Par Dage tilovers til Udflugter i vor Hovedstads maleriske Omegn. Den egentlige "Klev" er en brat nedstigende Hulvei imellem lodrette sparsomt med Grantrær bevoxede Prophyryklipper, der ligesom en mørk Ramme indfatter det smilende Landskab.»

Henrik Wergeland sang om «Klevens svimlende Portal».

I Lov om forminne av 29. juni 1951 er det i § 3 b bestemt at regjeringsdepartementet (Kirke-departementet) kan frede særlig merkelige ferdselsveier. Hvis noen vei skal fredes må det være Krogkleven. Den har lykkelig unngått modernisering, takket være den nye veien over Sollihøgda som er anlagt 1854—60 og som overtok trafikken. Den taubanen som er anlagt for persontrafikk forstyrrer ikke synderlig, heller ikke den som er anlagt for transport av tømmer og ved. En kabelbane som den

det nå søkes konsesjon for, kan derimot ikke unngå å ødelegge meget av virkningen. Det er for det første i konsesjonsandragendet regnet med at veien på enkelte steder må rettes ut og også legges ut nordover. For det annet må banelegemet enten støpes i betong eller anordnes med sviller på pukk. Begge deler vil selvsagt endre karakteren og virke skjemmende.

Det er i et av bilagene nevnt at kabelbanen er et naturlig og nødvendig supplement til Ringeriksbanen. Overingeniør Birger Kolsrud ved Statsbanenes anleggskontor uttaler imidlertid på forespørsel at den ikke spiller noen rolle for denne bane.

Ringerikes Turistforening uttalte i 1949, da saken var oppe første gang: «Da det er en av Ringerikes Turistforenings oppgaver å verne om den gamle Krokkleivvei og holde den i stand med de midler som kommer inn ved de oppsatte bøsser, kan foreningen ikke anbefale konsesjon gitt til en bane med trace som berører den nåværende vei gjennom Krokkleivven og kan virke generende for denne.»

Da saken kom opp igjen i 1953, uttalte ikke Ringerikes Turistforening sig, derimot Ringerikes Reiselivsforening, som fandt å kunne anbefale andragendet, da den anså en slik bane å ha betydning for turisttrafikken. På den annen side heter det i årsberetningen for Østlandske kretsforening for Naturvern i Norge for 1953: «Også Krogklevven trues av en "bane". Styret mener at en slik bane vil virke meget skjemmende og sannsynligvis vil ødelegge den gamle, historiske veien opp til Klevstuen. Det vil derfor motarbeide realisasjonen av denne planen, hvis banen ikke kan bygges på en så diskret og lite utfordrende måte, at Krogklevven med omgivelser ikke blir skjemet.»

Efter de opplysninger som er gitt i konsesjonsandragendet, må det betraktes som utelukket at banen kan bygges så diskret som Naturvernforeningen setter som betingelse for ikke å motarbeide planen.

Riksantikvaren må etter det foreliggende bestemt fraråde at det blir gitt konsesjon og vil forøvrig foreslå Kirke-departementet at veien blir fredet.

BØKER OM NATUR OG NATURVERN

Herman L. Løvenskiold:

SNEUGLEN OG ANDRE FUGLER

Gyldendal Norsk Forlag A/S. Oslo 1957.
97 sider.

Det er alltid en fornøielse å lese hvad dr. Løvenskiold skriver om fugler; både skriver han godt, og så får man alltid det inntrykk at han er bestevenn med de fuglene han skriver om, og at han gjerne vil at vi andre også skal bli venner med dem. Han blev kanskje ikke så god venn med sneuglene, men det får vi inntrykk av at han blev med de mindre fuglene i fjellet, dem han virkelig kom på «talefot» med.

Sneuglen — denne svære hvite fjellfuglen som er så sjelden å se, kanskje unntatt i gnager-år. Men Løvenskiold og hans ven og kollega som ornitolog, Holger Holgersen lå i flere uker en forsommer i 1930-årene på Hardangervidda og studerte og fotograferte den på nært hold. Det er om disse ukenes opplevelser at største delen av boken er viet. Men de ser jo også mange andre fugler, og dem får vi høre om inniblandt: Fjell-lerken, stendulpen, boltitten, heiloen, heiplerken og — merkelig nok fiskemåken, som ruger der inne i fjellet — og om flere andre.

En bemerkning angående skogen i fjellet er vel ikke helt korrekt. Etter å ha nevnt at det i Fokkstumyren, ca. 900 m.o.h., ligger røtter og stammer av svær furu — «tause vitner om at her engang har grodd skog av kjempetrær», skriver Løvenskiold: «Vi vet ikke om det har vært lignende forhold på Hardangervidda, og derfor kan vi vanskelig si noe om hvor lenge uglene har hatt sitt tilhold her.» (Sneuglene hører til på snauffjellet.) Det kan opplyses, at det i flere tjern over 1100 m.o.h. på Hardangervidda er fundet både røtter og stammer av furu. Det er en almindelig anta-

gelse, at det vokste skog 300—400 høiere i disse traktene enn nu, inntil «fimbulvinteren» omkring 500 år f. Kr. satte inn og drev skogen tilbake.

I mindre avsnitt leser vi om fjellmyrløperen, hvepsevåken og skogsneppen, like underholdende og fengslende som alt om sneuglene. Helt rørende er fortellingen om den vingeskadde skogsneppen, som blir tatt inn i kjøkkenet hos Løvenskiolds på Nesodden, og slår sig til ro der, til vingen etter en tid er bra igjen.

De mange vakre og morsomme fotografiene som pryder boken gjør beskrivelsene enda mere fengslende.

T. K.

DJURVÆRLDENS SISTA OASER

Med viltvårdare och kamerajägare i nationalparker jorden rundt. Med bidrag av Heinz Heck, Arthur Lindgren, Erna Mohr, E. P. Tratz, F. N. Zimmerli og Svante Lundgren. Bearbejdet av Bengt Sjögren. Tidens Bokklubb, Stockholm 1957. 240 s. 112 sider illustrasjoner. Pris sv. kr. 17.50.

Denne vakre boken er et eneste stort varselsrop — i tekst og bilder: Vern naturens dyreliv. Gjør det før det blir for sent!

I et første avsnitt på 8 sider forteller Heinz Heck om «Djuren, människan och framtiden», hvorledes ned gjennom tidene den ene dyrearten efter den andre er desimert og i mange tilfeller utryddet som følge av menneskenes fremtrengen og erobring av landstrekning efter landstrekning og takket være deres umåteholdne jakt og nedslaktning. Hvor der før var hundretusenviis av en art, som f. eks. bisonoksen i Nord-Amerika — er der nå kanskje bare få igjen — i spesielle reservater. Også Afrikas enormt dyrerike områder må beskyttes, så man kan bevare for eftertiden de viktigste og karakteristiske dyreartene. Heldigvis har kolonimaktene vært forutseende og opprettet efter våre forhold svære dyreparker. Mest kjent er kanskje Kruger national park i Transvaal, den er hele 22 000 km². Her er det bl. a. løver, leoparder, geparder, elefanter, flodhester, giraffer, sebraer, bøfler, bavianer, krokodiller og mange forskjellige antiloper og et mylder av store og små fuglearter. I Rhodesia er der to store reservater, et

på 22 400 og et på 13 170 km², ellers er der en mengde større og mindre nasjonalparker så å si i alle denne store verdensdels stater og kolonier. «Dessa reservat skall ge kommande generationer ett återsken av den forna rikedommen.» Dette er et ord også til vårt land. Selv om vi har en bra jaktlov, er det ikke til å unngå at dyrelivet blir fattigere eftersom befolkningen øker og naturen utnyttes. Derfor må også vi i Norge i tide få endel større naturparker, reservater, hvor dyrene kan føle seg fri og sikre og i fred, og vi må i tide ta vare på de dyrearter som står i fare for å bli borte. Den dessverre altfor alminnelige mord-mentalitet, at alt som flyr og springer skal skytes, den må vi få bort. Det ville være en skam for landet om f. eks. ørnen, denne stolte fuglen må strykes av listen over norske fuglearter. Den må ikke bli gjenstand hverken for jakt eller fangst. Skuddpremien må bort og det må bli forbudt å ta unger i redet for å gjøre forretninger med dem. Og vi må ikke sende våre siste ørner til Skotland!

Efter de 112 sider med praktfulle fotografier fra så å si alle verdens kanter, også fra Norge, følger «Kommentar till bilderna» med en omtale av alle bildenes mange forskjellige dyr (22 sider) ved Bengt Sjögren. Så kommer korte artikler bl. a. Viltvårdarens vardag, I Ngoro-Ngoro-distriktet, Dödar lejon av mordlust? På kamerajakt i Kalabari, Elefanterna i Addobushen, Bland gorillor i Belgiska Kongo, Orört alplandskap i schweizisk nationalpark, De sista visenterna, Strövtåg i sydfransk fågelparadis, Djurlivet i Arktis, Natur och djurliv i Sarek — Sveriges största nationalpark — osv.

På de 19 siste sidene er inntatt verdensdelsvis fortegnelser over landenes fredede områder. Under «De nordiska länderna» finner vi også Norge, men denne fortegnelsen er ikke meget imponerende.

T. K.

NORGES PLANTER redigert og skrevet av professor *Knut Fægri*. Utgitt av J. W. Cappellens Forlag. 20 stor-hefter à 50 sider, kroner 13,50 pr. hefte.

Et reklametrykk kalder det Norges vakreste farve-billedverk, og efter de to første heftene å dømme, er dette neppe noen stor overdriivelse. Teksten er klar og tiltalende og de mengder av illustrasjoner, kanskje særlig farvetegningene er fremrakende. Det som en vanlig

naturelsker kanskje særlig vil beundre, er de mange store farve-fotografiene av naturen, hvor vi ser vekstene ute i sit rette miljø. «Dette verket er laget for å bringe oss på talefot med den natur vi setter så stor pris på og har slik glede av,» skriver professor Fægri i ovennevnte trykk. «Det skal få naturen selv til å røbe sine hemmeligheter for Dem, lære Dem det virkelige blomstersprog.» Og når man blader gjennom de to første heftene, leser litt hist og her og ser på bildene, både de uten, men særlig de med farver. så kan man ikke bli annet enn glad til sinns — og lengte frem til vår og sommer så vi også ute i vår herlige natur kan nyde alt det vakre den har å by oss.

Professor Fægri skriver enkelt og lett og fengslende, han kjeder ikke leseren med botaniske spissfindigheter, verket er først og fremst skrevet for menigmann, ikke for fagbotanikeren. Det kan kanskje sies at forfatteren er ikke så litet av en journalist, som fremhever det han vet vil interessere en legmann.

I en innledning redegjøres for hvordan forfatteren har lagt arbeidet an og hvordan man kan finde frem. «Denne floraens hovedinnhold er tegningene,» står det, og ved hjelp vesentlig av dem finder man lett slekten og arten. Der redegjøres også for det nordiske samarbeide, som har gjort at verket er så forholdsvis rimelig, det kommer nemlig samtidig en svensk og en dansk utgave.

Det omtales i alt ca. 1200 arter, og ca. 800 av disse er det tegninger av, utført efter plantene selv ute i naturen. De er tegnet av den danske kunstner Henning Anthon. Der er også karter som viser de fleste arters utbredelse.

Det første vi ser når vi begynner å blade i første hefte er: Nåletrærne. En skogsmann vil derfor ganske naturlig straks sette sig til å lese om furu, gran, ener og barlind. En fagutdannet skogsmann vil nok finde et og annet å sette fingeren på, og han vil nok også synes at

en professor i botanikk burde ha uttrykket sig litt anderledes og fremstillet sakene mere «korrekt». Vi sier bl. a. ikke at bartrærnes blomsterstander er kongler, kongle blir det først efter befruktningen — og bare hos gran og furu. Det er litt unøiaktig å si at furuen «går nesten til Nordkapp». Det kan ikke heller være riktig å skrive at efter siste istid «hadde vi en periode da furu sammen med hassel var enerådende i skogene overalt i Norden». Furu har det nok vært nesten overalt, men hasselen?

Slikt er kanskje ikke vesentlig, men det burde allikevel ikke forekommet, og dessverre er det også andre uttalelser som en fagmann på skogbrukets område ikke kan godta som god latin.

De store helsides farve-planchene er glimrende og instruktive. Skal noe fremheves må det være de vakre farve-fotografiene, 8 omtrent helsides i første hefte, herav 2 fra Vassfaret.

Hefte 2 begynner med 8 sider farve-fotografier, og her er det 5 fra Vassfar-traktene. Heftet inneholder ellers sivfamilien og gressfamilien.

Dette hefte er antagelig mest interessant for en gårdbruker, her finder vi bl. a. svingel, rai-gress, rappgress, hundegress, kvein og alle de andre som findes i beitene, også i skogen, og så finnskjegg, «villstrå». Annet hefte slutter med vakre farve-fotografier fra Sjælland, en gylden bøkeskog i Skåne, en blomsterli og et fjellplatå i Torne Lappmark, flammende dverg-hjerk og rypebær ved Kongsvoll på Dovre.

Vi venter med spenning på de neste heftene.

T. K.

Bo Österlöf: VILTVÅRD AV IDAG. Amerikanska intryck. Nordiska Museet och Skansen, Svensk Natur. Stkh. 1957. 136 s. sv. kr. 13,50.

Årsakene til dyrelivets ofte meget store svingninger har vært gjenstand for mange antagelser og hypoteser, men svært ofte er det som Österlöf skriver at «ett stort antal jägare,

(som också) har sin oomkullrundeliga mening om mångt och mycket, som berör det vilda, en mening, som dessvärre i många fall är befängt och dessutom smått helig för innehavaren.» Og at det er slik, har sikkert sin grunn deri, at årsakene er så mange og at de alle medvirker og griper inn i hverandre efter lover, som selv videnskapsmennene nok kanskje kan ane, men neppe bli herre over. Videnskapsmennene finder stadig ut mere og mere som kan belyse de innviklede forhold, og den foreliggende bok kaster også lys over disse problemer.

Forfatteren har under et 2—3 måneders opphold i Alaska og USA satt sig inn i hvorledes man der arbeider og «søker eliminera eller minska de negative följder exploateringen av naturtillgångarna ofrånkomligen för med sig.» De forhold som i Sverige spesielt foranlediget denne studiereise er «Vattenregleringarna med dertill hörande problem samt jord- och skogsbruks inflytande på det vilda och naturen i övrigt.»

Forfatteren har besøkt institusjoner og spesialister som i årrekker har hatt disse forhold som spesialstudium, og selv om forholdene i flere retninger er forskjellige fra Nordens, er det allikevel så meget som er felles, at man kan trekke paralleller og slutninger anvendelige også for våre forhold. Ikke minst kapitlene om «Viltbonitet», «Biotopvård» og «Taktisk och praktisk Viltvård» vil man lese med stort uthytte. Andre meget leseverdige kapitler er «Djurens periodicitet», og «Skadedjur», en kapitel-overskrift som forfatteren har satt i gåseøine, man forstår hvorfor: således skriver han bl. a.: «... för det meste finner man, att andra faktorer än rovdjur är de primära orsakerna till artens decimering . . .» Vidre skriver han: «Må vi alltså tolerera jaktvilt och rovdjur inom samma område och inte prompt utrota eller decimera rovdjuren. Vad vi i første hand bör ägna oss åt är att studera förekom-

ten av foder, skydd, sjukdomar, konkurrerande arter o. s. v. inom området. Rovdjurens slutliga inflytande på jaktviltet är alltid beroende av alla dessa faktorer.» Og ennu et sitat, hvis innhold man bør legge sig på sinde: «Tills vi lärt oss mer om dessa komplicerade ting, bör vi låta rovdjuren ta vad naturen i alla händelser kommer att döda och i stället koncentrera oss på att åstadkomma goda småviltstammar genom att skaffa dem permanent gynnsamma betingelser. Sedan behöver vi inte bekymra oss nämnvärt om vad rovdjuren tar sig till, eftersom de följer samma naturens lagar för viltbonitet — biotop, som alla andra levande varelser, och eftersom de, av allt att döma, ingalunde har det inflytande på det allmänna skeendet, som vi sedan gammalt velat tillvita dem».

Vi vet ennu alt for litet om alt dette til at der kan settes opp klare retningslinjer, det fremholder forfatteren sterkt, og derfor har han også et litet kapitel: «Forskning, forskning og åter forskning.»

I siste del av boken behandler han kort forholdene i endel av Statene og i Alaska; han har også et avsnitt om «Fiskevård».

Boken vil interessere alle som er glade i vårt dyreliv, enten det er som jegere eller som naturelskere, og først og fremst bør den leses av viltkonsulenter og viltnevnder. T. K.

Lorentz Bolin: TRÄD. Natur och Kultur. Sth. 1956. Stort format, 112 s., sv. kr. 27,50.

Lorentz Bolin er en varm naturvenn og en dyktig og produktiv forfatter om særlig botaniske forhold. I denne boken om Träd ser han trærne dels med et arkitektonisk, dels med et kunstnerisk blikk. De første kapitlene heter da også «Att betrakta ett träd» og «Trädens arkitektonik». Mange av forfatterens flotte fotografier viser hvor groteske trærne kan være når de blir påvirket av et barskt klima

eller de blir beskåret av menneskene ved løvtekt eller som park- og prydrær. Men forfatteren vil også lære oss å se hvor vakre trærne kan være og at de gjør naturen og bebyggelsen rikere og mere tiltalende. Det er ikke trærne som individer i et skogsbruk og som produsenter av cellulosevirke eller sagtømmer han skriver om. I kapitlet «Att betrakta ett träd» sier han, at det er «fyra ulike sätt att se»: 1. Den økonomiska synen på träden, 2. Konstnærens syn på träden, 3. Kulturvärdet och naturvärdet, og så 4. Botanistens syn på träden.»

Det kommer selvsagt an på hvem som ser, og hvad hæn legger til grunn for sin vurdering, men «Hur som helst, man må gärna använda begreppet vackert hur man vill, men man får inte förneka att ett ting, ett föremål, ett träd kan ha ett annat värde än det man själv ser». Og deri må man selvfølgelig gi ham rett.

En skogsmann ser så alt for ofte bare skogteknisk og økonomisk på trærne. «Det är som om en del människor vore fångade i økonomiens, det materialistiska betraktelsesättets nät så fort det gäller naturen.» På den annen side er det heldigvis «många människor (som) opplever naturen intensivt och direkt utan förmedling av kunst eller lyrik», de verdsetter og forstår «naturens konstnärliga egenvärde».

Bolin lærer oss i sin bok ved en samvirken av tekst og karakteristiske fotografier å «se» trærne i deres mangfoldige måter å vokse på og hvorledes de pryder naturen — enten det er i haver og parker, langs veier, i fjellet eller ved stranden.

Noen kapitel-overskrifter gir et godt inntrykk av hvorledes han søker å oppnå sin hensikt med boken: Träden och havet, Träden och fjällen, Träden under djurens inflytande, Träden och människan, Skjönhetsoppfatningen.

«Träd» er en usedvanlig vakker bok som alle naturvenner vil ha glede av. T. K.

NATURVERNRADET

i 1957

Naturvernrådet har bestått av jaktkonsulent dr. Yngvar Hagen, professorene Ove Arbo Høeg og Fridtjov Isachsen, skogdirektør A. Langsæter, fylkeslandbrukssjef Kr. Aasmundstad og forstkandidat Thv. Kierulf med sistnevnte som formann. Varamenn er direktør Sven Føyn, konservator Olav Gjærevoll, skoginspektør Kristen Krogh, fiskerikonsulent Sven Sømme og landbrukskonsulent R. D. Tønneson.

Rådet har i kalenderåret bl. a. behandlet disse sakene:

Fredning av *ckebestand på Nesodden*. Rådet har anbefalt fredning, men saken er ikke ennå avgjort.

Forslag fra Trøndelag Naturvern om fredning av *dyrelivet på Byneshalvøya* ved Trondheim. Rådet har ikke funnet å kunne støtte det oprindelige forslag; det har forsøkt å få til et noe mindre viltreservat omfattende Trondhjems Bymark, Byåsen bygdealmemming og Byneset statsalmemming, et sammenhengende areal på ca. 35 000 dekar. Desverre lar denne tanken sig ikke realisere, imidlertid er all jakt og fangst forbudt i det område som tilhører Trondheim by, på ialt ca. 27 500 dekar.

Fredning av *fuglelivet på Aukraholmene, Flatholmen og Forholmen* i Aukra, Møre og Romsdal. Denne fredningen er ordnet ved Kronprinsregentens resolusjon av 21. februar 1957.

Forslaget om en begrenset *fredning av Vassfaret, Sør-Aurdal* i Oppland og Flå i Buskerud har vært diskutert for om mulig å finne en form som skogeierne der kan gå med på.

Spørsmålet om fredning av det *sentrale Jotunheimen* som nasjonalpark har vært drøftet i flere møter og i et fellesmøte med representanter for *Den norske Turistforening* og med generaldirektøren for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet. Rådet har gjennom Kirkedepartementet henvendt sig til Industridepartementet for å få dets uttalelse om visse spørsmål i forbindelse med en eventuell utbygging av Sjøa.

Man har også diskutert et forslag om ved samarbeide med naturvernforeningene å få satt opp en *landsplan* for opprettelse av *natur- og nasjonalparker* i Norge.

Foranlediget ved antatte overtredelser av bestemmelsen om *friluftsklame* i Lov om naturvern har Naturvernrådet henvendt sig til Kirkedepartementet og fremholdt sitt syn på denne bestemmelsen og bedt om å få anledning til å uttale sig om andragender om dispensasjon før sakene blir avgjort i departementet. Rådets brev har bl. a. ført til at Kirkedepartementet har henvendt sig til Justisdepartementet med anmodning om at lensmennene og politimesterne får i oppdrag å påse at bestemmelsene blir overholdt.

Njardarheimen. Naturvernrådet har sendt en henstilling til Landbruksdepartementet om at et ikke for litet område blir avsatt til naturpark.

Mardalsfossen i Eikisdalen på Nordmøre. Møre og Romsdal turisttrafikkomité har, støttet av Vestlandske Naturvernforening, foreslått at denne praktfulle, landets høieste foss, blir fredet. Naturvernrådet har uttalt sig enig heri og har overfor Kirkedepartementet fore-

slått at den blir fredet ved lov. Fossen eies av staten, og den inngår i planer for en ytterligere utbygging av Aura-anlegget. Det er imidlertid ikke tale om noen nær forestående utbygging, er det opplyst. Fredning av fossen vil i tilfelle ha til følge en viss reduksjon av de utbygningsbare kraftkilder.

Den regulering av *Rogen*, *Femunden* og *Trysilelven* som et konsortium av svenske industriforetagende har søkt om å få utføre har vært drøftet av Rådet i et par møter. I betragtning av de store økonomiske verdier som kan vindes og den forholdsvis beskjedne regulering som Femunden i tilfelle vil bli gjenstand for, har Rådet fundet ikke å ville protestere mot enhver regulering, men da det gjelder store og meget særpregete områder, har det henstillet til myndighetene at reguleringen gjøres så svak som mulig.

Børgefjell-fredningen. Forslaget til fredningsbestemmelser har vært drøftet, og under et møte i Trondheim mellom medlemmer av Naturvernrådet, representanter for Trøndelag Naturvern og skoginspektør Krogh som spesielt kyndig i denne saken, er man kommet frem til bestemmelser som skulde kunne godtas også av de lokale organisasjoner, som har protestert mot fredningen. Forslaget går bl. a. ut på at der kan drives jakt på gaupe, jerv og ulv i hele vinterhalvåret og at samene kan drive jakt på disse rovdyrene hele året.

Jakt- og fredningstider for rovdyr.

Efter innbydelse fra Svenska Naturskyddsföreningen deltok jaktkonsulent dr. Yngvar Hagen som representant for Landsforbundet

og Naturvernrådet 10. mai 1957 i en konferanse i Stockholm angående jakt- og fredningstider, skuddpremier m. m. på rovdyr og om vårjakt på rugde og sjøfugl. Der var representanter fra alle 4 nordiske land. Hensikten med møtet var å søke å komme frem til forslag som i større grad enn nu beskytter rovdyrene fra å bli utryddet, dessuten om mulig å få helst ensartede bestemmelser i disse spørsmål. De er nemlig nu meget forskjellige. Som eksempel kan nevnes at kongeørn er fredløs hele året i Norge, mens den er totalfredet i Sverige.

De forslag man enedes om nevnes her for såvidt de angår Norge.

Bjørn. Skuddpremiesystemet bør avskaffes, istedet bør det betales skadeerstatning. Bjørnen er nu fredet fra 1. november til 14. mai.

Jerv. Intet forslag, heller ikke for Finland eller Sverige. Den er nu fredløs hele året.

Gaupe. Som for bjørn. Den er fredløs hele året.

Ulv. Intet forslag, heller ikke for Finland og Sverige, den er fredløs hele året.

Kongeørn. Bør fredes og skadeerstatning innføres. Er nu fredløs hele året.

Havørn. Der arbeides i Norge for å få den totalfredet; den er nu fredløs hele året.

Hubro. Intet; den er fredløs hele året.

Andre rovfugler: Jaktfalken bør totalfredes, den er nu fredet 1. mars til 20. august.

For rugde og sjøfugl blev det for Norges vedkommende ikke vedtatt noe forslag om endring av de nuværende bestemmelser.

LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN I NORGE

Styret har bestått av professorene Ove Arbo Høeg og Fridtjof Isachsen og forstkandidat Thv. Kierulf med sistnevnte som formann. Styret har forberedt og behandlet bl. a. en rekke større fredningssaker som derefter er oversendt Naturvernrådet, det har også uttalt sig om flere mindre saker for oversendelse til Kirkedepartementet — eventuelt med anbefaling om fredning.

Under Landbruksuken i Oslo først i mars holdt formannen foredrag om «Naturvern i Norge», og etter innbydelse fra Danmark holdt han i Sønder-Jylland i juni et annet foredrag med samme tittel for foreningen av formenn for amtsfredningsnævnene. Formannen deltok i oktober i et møte i Gøteborg av kontaktmenn fra de fire nordiske land i «Nordisk Samverkan för Bygd och Natur» (NSBN), og i november i en naturskyddskonferanse i Stockholm etter innbydelse av Svenska Naturskyddsföreningen. Av de emner som blev behandlet i foredrag og diskusjoner må først nevnes Naturskyddslagen. Foreningens formann, justitierådet Gösta Walin, talte om hvilke erfaringer man har høstet og hvorledes loven har virket i de 5 årene siden den blev vedtatt, byråchefen Carl Oldertz's emne var «Fridlysningsåtgärder för naturen, vård, ordningsföreskrifter m. m.» og intendent Lars-Erik Esping talte om «Naturskyddslagen och landskapsvården, resultat och erfarenheter av verksamheten 1953-57».

Med særlig stor interesse påhørte man statsrådet Gösta Netzén, hvis foredrag hadde denne tittel: «Kan vi längre undvara en målmedveten landskapsplanering?» Det var meget interessant å konstatere, at den nyutnevnte landbruksstatsråd var helt positivt innstillet til naturskyddet. Det er en veldig støtte og hjelp for saken, at svenskene i spissen for sitt landbruksdepartement har en mann som forstår betydningen av naturvernet og kan og vil støtte opp om arbeidet for å beskytte landets natur. Svenskene er desuten så heldige at deres generaldirektør for statens skoger også er meget positivt innstillet.

Atomenergien var emnet for to foredrag, ett var om «Naturskyddsrådenes organisasjon och arbete» og 2. innledningsforedrag om «Naturvården i skolundervisningen».

En norsk tilhører konstaterer dessverre fort hvor langt vi ligger tilbake på denne siden av Kjølen. Man sitter hele tiden med en beklemmende følelse av så å si tilhøre et utviklet land på dette område. Vi har meget å lære av svenskene.

For å komme lenger må vi imidlertid først og fremst komme ordentlig i gang med aktiv opplysnings- og propagandavirksomhet. Både i Danmark og i Sverige har naturfredningsforeningene et vel utstyrt kontor med ansatte funksjonærer. Dit hen må vi også søke å komme.

Landsforbundet for Naturvern i Norge.

Regnskap for 1957.

Inntekter:

Beholdning 1. jan. 1957	kr. 20 309,31
Annonser	» 1 060,00
Statsbidrag 1957/58	» 5 000,00
Inngått ved salg av årsskrift	» 72,15

Medlemskontingent:

Østlandske Naturvernforening 1957	kr. 365,00
Rogaland » 1954 og 1956	» 180,00
Sør-Varanger » 1955 og 1956	» 100,00
Trøndelag » t. o. m. 1956	» 300,00
	kr. 945,00

Renter:

Creditbanken 1957	kr. 151,61
Kreditkassen »	» 65,65
Bergens Privatbank »	» 330,72
	» 547,98

Utgifter:

Kontingent 1957: International Union for Conservation of Nature	
belg. frcs. 2 500,00	kr. 358,20
» » International Committee for Bird Preservation £ 2-0-0	» 40,90
Reiseutgifter	» 1 419,75
Honorar for artikkel til årboken	» 50,00
Rekvisita, porto	» 273,15
Trykning av årsskrift 1956	» 9 944,00

Balanse, beholdning:

Creditbanken	kr. 1 789,09
Kreditkassen	» 2 692,60
Bergens Privatbank:	
fru Maren Stamsø Knutsens gave	» 11 354,93
Kassabeholdning	» 11,82
	» 15 848,44
	kr. 27 934,44 kr. 27 934,44

1958. Januar 1. Saldo .....

---

kr. 15 848,44

Oslo 13. februar 1958.

Revidert:
SIGRID SKJØNSBERG
statsaut. revisor.

THV. KIERULF

NATURVERN KONFERANSE I STOCKHOLM

Rapport fra Thv. Kierulf.

Efter innbydelse av Svenska Naturskyddsföreningen deltok jeg som representant for Landsforbundet for Naturvern i Norge i den 6. sentrale naturskyddskonferanse i Stockholm i dagene 15.—18. november 1957. Etter det program som var lagt opp, blev det behandlet aktuelle svenske forhold, men mange av problemene i Sverige er de samme som dem vi har her i Norge. Det nesten alt overskyggende er vassdragsutbyggingen og spørsmålet om atomkraften kan bli tatt i bruk på et så tidlig tidspunkt og i så stor utstrekning, at endel av landets gjenværende uregulerte vassdrag kan bli reddet.

Det område hvor vi norske naturvenner aller sterkest føler at vi ligger på jumbo-plassen sammenlignet med de andre tre nordiske land, det er administrasjonen av og bevilgningene til naturvernet.

I alle Sveriges län er det et naturskyddsråd og i de fleste av dem er landshøvdingen formann. Andre medlemmer i rådet er som oftest länsarkitekten, landarkivaren, länsjägmästaren og Svenska Naturskyddsföreningens ombudsmann i länet. Det er selvsagt en stor styrke og sikkerhet i at der i alle län er et slikt råd, som kan være på vakt og ta selvstendig initiativ. Noe av den samme ordning er det i Danmark. Der bestemmer naturfredningsloven at der i hvert amt skal være en «fredningsnev», og som formann fungerer i alle en «dommer», dvs. amtmannen. Denne «nev» skal virke positivt for vern om naturen.

Under slike sammenkomster av likesindete, blir man naturlig nok av og til spurt om hvorledes forskjellige tilsvarende forhold er i

Norge. Det er ikke videre hyggelig da å måtte svare, at noe slikt har vi ikke, og f. eks. å måtte innrømme at Landsforbundet ikke har noe kontor (ikke Naturvernrådet heller), og at den offentlige bevilgning til Landsforbundet er 5000 kroner (Naturvernrådet har en bevilgning på 3000 kroner). Av Svenska Naturskyddsföreningens regnskap fremgår at den i rent statsbidrag får 40 000 kroner, fra Jaktvårdsfonden får den 85 000 kroner, av Lotterimidler 15 000 kroner og av Fonden för friluftslivets främjande også 15 000 kroner. Desuten blev det siste år bevilget 120 000 kroner til naturvården bl. a. til administrasjon (naturvårdsrådene), og til realisasjon av forskjellige fredninger.

At også de skoglige myndigheter ser positivt på naturvernarbeidet fremgår bl. a. av at Skogsstyrelsen i 1957 har anmodet en länsjägmästare (som har vist særlig stor interesse for saken) å arrangere møter i alle län for skogsvårdsstyrelsens skogfunksjonærer og å holde foredrag og gi opplysning om naturvården, dens hensikt og oppgaver og hvorledes den bør praktiseres under skogens behandling.

Også av de emner som blev behandlet under konferansen og av det antall deltagere som var tilstede — vel 80 fra alle kanter av landet — forstår en hvilken ganske anderledes stor stilling «naturskyddet» har i Sverige enn i vårt land. Desto større oppfordring er det for oss til å legge oss i selen for å få almenheten og først og fremst våre myndigheter til å forstå hvad det virkelig gjelder, og at man ikke kan få realisert tanken i naturvernlovens § 1 for 3000 + 5000 kroner om året.

KRETSFORENINGENES ÅRSBERETNINGER OG REGNSKAPSEKSTRAKTER FOR 1957

Østlandske Naturvernforening.

Ved årets slutt hadde foreningen 395 medlemmer, hvorav 2 æresmedlemmer, 153 livsvarige og 31 kommuner. Æresmedlemmene er h.r.advokat Anton Heyerdahl, Oslo, og forfatteren Alf Larsen, Tjøme.

Styret har i året bestått av professor Ove Arbo Høeg, førstebibliotekar Peter Kleppa, dr. H. L. Løvnskiold, journalist Asbjørn Omberg og forstkandidat Thv. Kierulf med sistnevnte som formann og Løvnskiold som nestformann.

Årsmøtet blev holdt i Oslo 1. april, der møtte vel 30 medlemmer. Møtet blev ledet av formannen. Årsberetning og regnskap var utsendt på forhånd. Formannen gav et kort utdrag av beretningen; den blev enstemmig vedtatt; også regnskapet, som blev referert, blev godkjendt, og styret meddelt ansvarsfrihet.

Skolebestyrer B. A. Grimeland fremholdt i et innlegg, at det var en skam for Norge som kulturland at de offentlige myndigheter gjør så litet og ofrer så minimalt for å verne om Norges natur. Han foreslo at årsmøtet skulde sende en resolusjon til Regjeringen med en innstendig henstilling om at der bevilges større årlige bidrag og at der opprettes en stilling for en naturverninspektør slik som vedkommende stortingskomité, som behandlet forslaget til ny naturvernlov, hadde antydnet.

Det blev enstemmig besluttet at der skulde sendes en slik resolusjon, og styret fikk bemyndigelse til å utforme resolusjonens ordlyd. Grimeland foreslo også at de andre kretsforeningene skulde gis anledning til å slutte sig til resolusjonen. Det har senere alle gjort, hvorefter den blev sendt til Regjeringen.

De i tur uttredende styremedlemmer Løvnskiold og Kierulf blev begge gjenvalgt.

Suppleantene, professor Georg Hygen, direktør Ø. Brandt Kjelsen og lektor Erik Nybø, blev også gjenvalgt, likeså revisoren, frøken Sigrid Skjønsberg.

Tilslutt holdt konservator *Edv. K. Barth* et fengslende foredrag om rovviltet i naturens husholdning og illustrerte det med en rekke glimrende farvelysbilder. (Foredraget er tatt inn i årboken side 5—12).

I april innbød styret medlemmene til en *utferd* 1. mai til Horten og Borre. Tilslutningen blev meget god, det deltok ialt ca. 50 personer. Ved innkjørselen til Horten så man i forbiarten de nokså bedrøvelige rester av Tordenskiolds-eika eller Tusenårs-eika, som den også kaldes. I Horten var det mest misteltenen som fengslet oppmerksomheten; et besøk i Marine-muséet var meget interessant, og i Borre var det den gamle, vakre stenkirken og kongegravene som blev beundret. (Turen er nærmere omtalt side 33—38).

Av saker som styret har arbeidet med i året skal nevnes:

Vassfar-fredningen. Etter å ha konferert med noen av de større skogeierne i Vassfaret er styret kommet til at det ikke vil la sig gjøre på en rimelig måte å få gjennomført en fredning ved hjelp av Lov om Naturvern. Styret har derfor besluttet ikke å fortsette på denne linjen, men i stedet søke kontakt med skogeierne for om mulig å komme frem til en tilfredsstillende ordning ad mindelig vei. Det som vi mener det er mest om å gjøre er å få skogeierne til å bli enige sig imellem ved en

gjensidig overenskomst om ikke å bygge hytter og ikke selge tomter og desuten å få en mere effektiv stengning av innfartsveiene med solide bommer. Dessverre har det vært for lett å slippe gjennom eller forbi bommene for bilkjørende turister.

Arbeidet med det planlagte *viltreservat* ved *Skrim* er dessverre heller ikke kommet nærmere sin løsning. Det står fremdeles på jaktrettene i endel private eiendommer omkring selve *Skrim*. Men styret, som i denne saken samarbeider med Norges Jeger- og Fiskerforbund, håber på et godt resultat.

Fredningen av det centrale *Jotunheimen* blir nok den vanskeligste oppgaven å løse. Den har vært diskutert av vårt styre, av Landsforbundets styre og av Naturvernrådet, og dette siste har hatt møter med representanter for Den norske Turistforening og med generaldirektøren for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet. Men fremdeles er løsningen i det blå. Det er Gjende det står på. Vi må bare ikke miste håbet, men være optimister i det lengste.

Femund-reguleringen er en annen sak som har vært behandlet. Naturvernrådet har avgitt en uttalelse til Industri- og Håndverksdepartementet hvori det sterkt fremhever *Femund*-områdets egenartede natur og særegne skjønnhet, og at selv en liten regulering vil virke skjjemmende på naturen.

Der arbeides også med andre prosjekter, bl. a. fredning av et urskogpreget område på 4—5000 mål fjellskog mellom *Atnasjøen* og *Rondane*, og fra lokalt hold er det fremsatt forslag om å opprette en større nasjonalpark i og omkring *Rondane*.

Da besøkende på *Hovedøen* dessverre om våren og sommeren viser liten respekt for fredningsbestemmelsene og stadig tar med sig hjem store blomsterbuketter, har styret anmodet driftsbestyreren for *Badene* og *Fri-luftsområdene* om å innskjerpe forbudet mot

plukking av blomster bl. a. ved oppsetning av plakater og ved at vaktmannskapet må føre et bedre oppsyn med at bestemmelsene blir overholdt. Styret fikk et imøtekommende svar, så vi håber at forholdene vil bli bedre.

I anledning av at naturvernet skal være med ved en større landbruksutstilling ved Oslo i 1959, har styret henvendt sig til lokalkjendte folk, fortrinnsvis herredsskogmestrene, i kretsforeningens 7 fylker for å få rede på i hvilken stand de forskjellige fredete objekter, særlig trær og tregrupper, befinner sig. Det er tanken, hvis det praktisk lar sig gjennomføre, å avmerke alle fredete enkeltforekomster og områder på et stort Norges-kart. Landsforbundet har henvendt sig også til de andre kretsforeningene i samme anledning.

I 1957 er disse fredninger ordnet: 18 vakre, tildels 100-årige bjerker på *Øyer* prestegård i *Gudbrandsdalen* er fredet ved Kirkedepartementets beslutning av 7. mai 1957 (de er nærmere omtalt side 17—18), 2 svære furuer og 2 bøketrær i en villahave nær *Montebello* ved *Smestad*, Oslo, er fredet ved departementets beslutning av 1. desbr. 1957.

Det må også nevnes at *Krokkleven* er fredet på foranledning av Riksantikvaren og i henhold til Lov om fornminne av 29. juni 1951 (se side 19).

NYE LIVSVARIGE MEDLEMMER I 1957.

Braarud, Trygve, professor, Oslo,
Elgmork, Kåre, Cand. real., Blindern,
Eriksen, Hans A., Hønefoss,
Furuset, Ola H., skogeier, Ophus,
Gunnerus, Einar, disponent, Asker,
Halvorsen, P. S., forstkandidat, Ringelia,
Hekland, Nils Helge, Drammen,
Lau, Alf, Drammen,
Resvoll-Holmsen, Dag, skogbestyrer, Eidsvoll,
Skrefsrud, Ole, siviløkonom, Eiksmarka, Røa,
Vogt, Helen, frk., Holmenkollen,
Aanesen, Bjarne, grosserer, Oslo,
Aarflot, Allan, journalist, Oslo.

Regnskap for 1957.

Inntekter:		kr. 5 004,39
Beholdning pr. 31. des. 1956		kr. 5 004,39
Innkomet kontingent:		
Årlig betalende	kr. 1 500,00	
Kommuner og selskaper	» 1 650,00	
Livsvarige	» 1 300,00	
		» 4 450,00
Inngåtte renter:		
Oslo Sparebank, Driften	kr. 70,64	
» » Vassfare	» 4,74	
Kreditkassen, Sophus Aars gave	» 54,72	
Creditbanken, «Den gamle Mester»	» 8,55	
		» 138,65
Livsvarige medlemmers fond, renter:		
Creditbanken	kr. 171,74	
Norske Statsobligasjoner	» 712,50	
		kr. 884,24
Innløst 1 statsobligasjon		» 1 000,00
Utgifter:		
Årsmote og årsberetning	kr. 338,10	
Avisutklipp	» 260,25	
Utferden til Horten og Borre	» 85,44	
Årsskriftet, konvolutter + porto	» 459,35	
Karter og film	» 61,65	
Papir, porto, mangfoldiggjørelse	» 427,71	
Adressograf-plater	» 43,59	
Skrivemaskin	» 622,30	
Telegrammer, telefon, diverse	» 77,15	
		kr. 2 375,54
Kontingent til Landsforbundet:		
13 livsvarige a kr. 5,00	kr. 65,00	
150 årsbetalende » » 2,00	» 300,00	
		kr. 365,00
Innsatt livsvarige medlemmers fond		» 3 184,24
Balanse, beholdning		» 5 552,50
		kr. 11 477,28 kr. 11 477,28
Beholdning pr. 31. des. 1957:		
Oslo Sparebank, Driften	kr. 3 195,27	
» » Vassfare	» 163,29	
Kreditkassen, Sophus Aars gave	» 1 879,46	
Creditbanken, «Den gamle Mester»	» 350,62	
		kr. 5 588,64
÷ kassereren tilgode	» 36,14	
		kr. 5 552,50

Livsvarige medlemmers fond:

Beholdning 1. jan. 1957	kr. 23 184,98
Tilvekst i 1957: 13 nye livsvarige medlemmer	» 1 300,00
Renter av obligasjoner og bankinnskudd	» 884,24
	<hr/>
	kr. 25 369,22

Disse midler er anbragt således:

I Creditbanken på 6 mndrs. oppsigelse	kr. 7 869,22
Statsobligasjoner 3 % 1946	kr. 500,00
» 2½ % »	» 1 000,00
» 4 % 1955	» 16 000,00
	<hr/>
	» 17 500,00
	<hr/>
	kr. 25 369,22

Oslo, 13. februar 1958.

SIGRID SKJØNSBERG
statsaut. revisor.

Oslo, 23. januar 1958.

THV. KIERULF

MISTELTEN OG VIKINGEGRAVER

UTFERD TIL HORTEN OG BORRE

Den gode tilslutning til de tidligere utferder som styret i Østlandske Naturvernforening har arrangert, har stimulert det til å søke å gi foreningens medlemmer flere anledninger til etterhvert ved selvsyn å stifte bekjentskap med endel av de ting som styret har tatt seg av og interesserer seg for.

Da misteltenen ble totalfredet i januar 1956 var det naturlig å ta medlemmene med på en tur til dens voksested, så de kunne få se denne merkelige planten, som vel de fleste bare kjenner fra blomsterhandlernes vinduer innunder jul eller som en liten kvast i en døråpning under en nyttårsfest.

Turen måtte gjøres før løvspring, for om sommeren blir misteltenen borte i løvtrærnes kroner. 1. mai gikk turen pr. buss fra Oslo etter riksvei 40. Ved prestegården og kirken i Asker passertes den 200-år gamle vakre askealléen, som sogneprest Vogelius plantet;

ved Sande prestegård beundret vi i forbigarten de svære almene langs veien, og ca. 1 km sønnenfor Sande sentrum den fredete eken på Gunnestad. Ved Nykirke tok vi østover for å komme forbi Falkensten. Der sto like ved veien de bedrøvelige rester av den «1000-årige» Tordenskiolds-eken. Den ble fredet ved kgl. resolusjon av 9. desember 1921. Da A. B. Wilse fotograferte den for kanskje 50 år siden var den ennå frisk og frodig. Nå hadde barn tent bål inne i den hule stammen, og ilden hadde nesten helt ødelagt det før så stolte treet.

I Horten ble vi ved alléen bort til kanalen, møtt av kaptein Bjarne Bro, som ble vår utmerkede siserone på turen utover Carl-Johans-Vern. I alléen så vi misteltenen, masser av den, flere av alléens linder var dryssende fulle av store og små klaser, som derved ga trærne utseende av å være midt i løvspringet. Her

*Kaptein Bro
(i midten)
forteller om
Carl-Johans-
Vern, kanalen
m. v.*

FOTO: T. K.

fortalte professor Høeg om denne merkelige planten. Den må betraktes som en relikv fra tidligere og varmere tider, da den var mere utbredt. Også utover Carl-Johans-Vern var det mange lindetrær med mengder av mistelten i kronen. Vi må være bygartneren og de militære myndigheter takkneimlige for at de tar så godt vare på de store, vakre trærne og dermed også på misteltenen.

Når nå også det frodige skogpartiet østenfor kanalen blir bedre stelt med tanke på både det parkmessige og på å bevare den rike og egenartede skogtype, vil området bli enda mere av en severdighet. Der er nok også et rikt fugleliv i all løvskogen og løvkrattet.

Ved Vollene bak Ekserserhuset sto på Bakken «1000-års eken» fredet av Forsvarsdepartementet i 1921. Det er en vid og vakker utsikt derfra utover fjorden, og selv om det var kjølig i den skarpe vårluften, var det vanskelig å rive seg løs fra de vakre omgivelser. Turen gikk videre inn på Flyfabrikkens område og til Marinemuseet, hvor bestyreren, kapteinløytnant Pedersen fortalte om mange av samlingenes interessante gjenstander — og krydret sin fremstilling med anekdoter og pussige småepisoder.

Efter en felles lunch i Sjømilitære Samfund, arrangert av vår utmerkede siserone kaptein Bro, (et manntall her viste 50 deltakere), gikk ferden videre til Borre.

FOTO: T. K. - 57

Tordenskiolds-eken ved Falkensten.

*Tordenskiolds-eken ved Falkenstein fotografert av A. B. Wilse
for henimot 50 år siden.*

*«1000-års-eken»
på Bakken.*

FOTO: A. UMBERG

Ved den vakre gamle stenkirken ble vi mot- tatt av lærer Roald Klaboe, som fengslende fortalte om det ærverdige gamle gudshus. Kir- ken er bygget i begynnelsen av 1100-årene, den var viet St. Olav og St. Nicolas. Da Jarls- berg grevskap ble opprettet i 1683 ble den Grevens eiendom. I 1896 ble den av den da-

værende eier, grev Wedel Jarlsberg tilbudt Borre kommune for 5000 kroner. Det ble intet kjøp, men i 1903 ble den kjøpt av skips- reder Chr. Hannevig sen. for 5000 kroner, og han skjenket den til kommunen.

Efter en forfallsperiode ble kirken restau- rert i 1928 av arkitekt Lorentz Ree med

FOTO: T. K.

*Den vakre kirken
i Borre.*

Domenico Erdman som konsulent for farveanvendelsen; da ble også det nåværende våbenhus oppført. Kirken inneholder meget gammelt verdifullt inventar. Altertavlen er en av de fineste i landet, den er laget av den danske billedhugger Abel Schrøder i 1665 og ble forært av jomfru Lange til Falkenstein. Der er fremstilt en rekke scener fra Jesu liv. I prekestolen er det deler dels fra renessansen, dels fra rokokkoen; sidefeltene fremstiller de kristne dyder tro, håp og kjærlighet. Den ble malt i 1741. Det verdifulleste blandt inventaret var et middelalderkors, det er nå i Oldsaksamlingen i Oslo, men en tro kopi henger i kirken.

Den opprinnelige døpefonten fra middelalderen var av sten, den er dessverre i stykker og oppbevares i Oldsaksamlingen. Nå har kirken en eiendommelig døpefont, den har form av en rokokkoengel, den heises opp under taket når den ikke brukes.

Kirken har også endel vakkert gammelt altersølv. Det ble stjålet i 1893 og var forsvunnet i omtrent 30 år. Men så ble det funnet igjen av en gjetergutt, det lå under en trerot ute i skogen.

I kirken henger et morsomt kirkeskip laget av en skipper Jeremiassen mens han satt i prisonen under krigen i 1808—09.

Fra kirken gikk vi ned til Borre nasjonalpark med dens store og små gravhauger. Beliggenheten her er usedvanlig vakker — i skråningen ned mot Oslofjorden. Her fortalte konservator Wenche Slomann om haugenes antagelige opprinnelse, om deres utgravning og nasjonalparkens opprettelse. — I 1852, da man først ble oppmerksom på dem, var det 9 store hauger og 2 store stenrøyser og en mengde små hauger. Veivesenet hadde kjøpt en av de store til sandtak og arbeiderne fant under gravningen endel nagler og forskjellig annet. En kandidat Kjerulf fikk nyss om dette

Interior av Borre kirke.

og tok forholdsregler for tilvaretagelse av senere funn. Han varslet dessuten antikvar Nicolay Nicolaysen og professor Rudolf Keyser. Disse tok seg av den videre utgravning av haugen. Antikvar Nicolaysen har beskrevet funnet i Fortidsforeningens Aarbog for 1852. I flere av haugene var det fordypninger i midten, det skulle tyde på at folk tidligere hadde gravet i dem. Den haugen, hvor arbeiderne tok grus, har antagelig inneholdt et skip, men annet enn noen spiker og nagler er ikke bevart av skipet. Det antas å ha hatt en lengde på henimot 20 meter. Flere av de store haugene har en diameter på mellom 40 og 45 meter og en høyde av 5—6 meter. Der er nå i alt 5 store hauger, 2 store stenrøyser og 22 mindre hauger og røyser.

En av kongegravene i nasjonalparken.

FOTO: T. K. - 57

Det er særlig professor A. W. Brøgger som har undersøkt og vitenskapelig beskrevet disse gravene og hva som er funnet i dem. Han mener at Harald Hårfagres forfedre er gravlagt her. Fra en av disse haugene kommer det kjente Borre-funnet med en mengde forskjellige siselerte metallgjenstander og andre metallrester fra gravleggingen. [A. W. Brøgger: «Borrefunnet og Vestfoldkongenes graver»

(1916) og Charlotte Blindheim: «Borre Nasjonalpark» (1953.)] Gravene skriver seg antagelig fra 800 og 900-årene.

Hele området med store og små gravhauger er ca. 65 mål, det ble overdratt til Vestfold fylke som nasjonalpark 19. juni 1932 i nærvær av H. M. Kongen.

Vårt besøk ved Borrehaugene ble en interessant avslutning på en minnerik dag.

Rogaland Naturvern.

Årsmelding for 1957.

Av de saker som Rogaland Naturvern har arbeidet med i 1957 skal her nevnes følgende. Da departementet gjennom Landsforbundet har meddelt at det er høve til å frede også utenlandske treslag som vokser i vårt land, har styret med eierens samtykke sendt inn forslag til Naturvernrådet om å få fredet et stort sedertre som står i en hage i Stavanger by.

Som det er omtalt i Rogaland Naturverns tidligere årsmeldinger, har vi i årenes løp gjort mange forgjeves forsøk på å få kjøpe et typisk område på Flat-Jæren som kunne bli fredet for kommende tider. Men dessverre har

vi av økonomiske grunner ikke klart å erverve et av de høvelige områder som vi kom over.

Da avisene meddelte at Nærbø skoglag hadde kjøpt en gård på Grødaland på Jæren, henvendte formannen seg til vårt medlem Gabriel Nærland som er styremedlem i skoglaget. Under et par befaringer på Grødaland drøftet vi spørsmålet om å få fredet *Grødalandstjernet* og en del av omgivelsene. Resultatet ble at skoglaget som eier tjernet, har vedtatt å leie dette og noe av området rundt om til Rogaland Naturvern på 99 år uten noe vederlag. Vi skylder Nærbø skoglag stor takk

for den interesse det derved har vist vårt arbeide. Det kan nevnes at tett ved tjernet ligger det gamle Grødalandstunet som nå tilhører Rogaland Folkemuseum.

En grunneier har uttalt ønske om å få fredet et område der det finnes en del mer sjeldne planter, og en botaniker har lovet å se på stedet til våren.

En gårdbruker på Heskestad henvendte seg til vår forening i anledning av at han ville ha dyrelivet på sin eiendom fredlyst etter lov om naturvern. Men saken ble ikke oversendt til Naturvernrådet, da dette tilfelle utvilsomt hørte mer inn under jaktloven.

Formannen har dessverre uten resultat forsøkt å få fredlyst fuglelivet ved Horpestadvatnet (Ergavatnet) på Jæren. Men de fleste av oppsitterne er ikke interessert av hensyn til andejakta og fordi endene besøker kornåkrene om høsten. I en bukt av dette vannet ruger årlig bl. a. flere par av den i vårt land så

sjeldne toppdukker, og der har vi den største koloni på Jæren.

Etter forslag av Landsforbundet har vi vedtatt å søke de forskjellige herredstyre i vårt fylke om bidrag til foreningens virke. Og etter at Stavanger kommune har gitt oss et bidrag på 500 kr., er det sendt søknader til de øvrige kommuner.

Det er i årets løp kommet flere henvendelser om fredningsspørsmål som er blitt besvart av formannen. Denne har ved flere av sine filmforedrag i beretningsåret vist frem en film om naturvern i Amerika.

Siste høst ble det foretatt en utflukt til Ornitologisk Stasjon på Revtingen, og det er tanken å få til en liknende tur til neste år.

Styret har bestått av: A. Bernhoft-Osa, formann, Holger Holgersen, nestformann, Jon Andreassen, sekretær, Erling Torgersen, kasserer og Karoline Rullestad, styremedlem. Varerammenn: Rasmus Bjorheim, Kornelius Meland og Ingvar Molaug. Revisor er Erik Lunde.

Regnskap for 1957.

Inntekter:		Utgifter:	
Kassabeholdning pr. 1/1 — 1957	kr. 818,02	Leie av lokale ved årsmote	kr. 30,00
Kontingent for 160 medlemmer à kr. 5.— »	830,00	Annonser og porto	» 113,60
Renter	» 12,96	Kontingenter til Landsforbundet	» 181,20
		Innkassoprovisjon	» 165,00
		Diverse utlegg	» 33,15
		Kassabeholdning	» 1 138,03
	<u>kr. 1 660,98</u>		<u>kr. 1 660,98</u>

FORENINGENS NATURVERN FOND

Inntekter:		Utgifter:	
Beholdning pr. 1/1 — 1957	kr. 10 510,07	Innestående i bank	kr. 10 825,37
Renter for 1957	» 315,37		
	<u>kr. 10 825,37</u>		<u>kr. 10 825,37</u>

A. BERNHOFT-OSA
p. t. formann

ERLING TORGERSEN
kasserer

Revidert, Stavanger 3. mai 1958.
ERIK LUNDE
revisor

Vestlandske Naturvernforening.

Årsberetning for 1957

I beretningsåret har styret bestått av: Lektor A. Aksnes, konservator A. Danielsen (viseformann), herredsskogmester G. Jebsen (kasserer), høyesterettsadvokat R. Langlo og konservator J. F. Willgohs (formann), med driftsbestyrer E. F. Langmyhr, konservator A. Løken og professor dr. H. Robak som varamenn. Som revisor har fungert lektor S. Hansen. Foreningen har for tiden 68 medlemmer.

Årsmøte og styremøte ble avholdt 27. februar.

Styret har behandlet et forslag fra Landsforbundet om en landsplan for opprettelse av natur- og nasjonalparker i Norge. Vår kretsforening vil gjerne medvirke til at det kan bli lagt en slik landsplan og har foreløpig i samarbeid med professor Fægri fremsatt følgende forslag til fredningsområder: 1) Havmyrene og andre myrer i Kvenvær og Sandstad herreder på Hitra, 2) Storsjøya i Stord, Hordaland og 3) Vettismorki i Årdal, Sogn og Fjordane.

Kretsforeningen har også behandlet en henstilling til Regjeringen fremsatt av Østlandske Naturvernforening om at det blir gitt en så stor bevilgning til naturvernet at det kan opprettes en naturverninspektørstilling. Vårt styre har uttalt at det finner all grunn til å gi sin tilslutning til denne resolusjonen.

Vår forening har sammen med Bergens kommunale myndigheter og politiet truffet en ordning om at det under kontroll av naturvernet skal gis adgang til å bortskytte måker innen et begrenset område av fredningsfeltet på Bergens kommunale fjellstrekninger. Dette gjelder feltet omkring byens drikkevannforsyninger i Svartediket, og jakten på måker kan foreløpig foretas til utgangen av 1958.

Følgende fredningssaker er blitt behandlet i beretningsåret:

1) Formannen har fortsatt arbeidet med å få istand fredningen av det storslagne fuglelivet på Runde. Forslag til fredningsbestemmelser for stedet har vært forelagt oppsitterne. Takket være god bistand fra 2 av øyas beboere, fyrassistent Johs. Goksøy og handelsmann I. Runde, har det lyktes å få samlet underskrifter fra samtlige (36) tilstedeværende oppsittere og saken ble allerede i februar 1957 oversendt til Landsforbundet som anser denne fredningen å være nokså opplagt.

En har imidlertid ennå ikke fått noe svar fra departementet.¹

2) Henvendelse fra M. Vangsnes, Vangsnes i Balestrand om å få fredet en stor og vakker «kastanje». Saken er ennå ikke ordnet med grunneieren.²

3) Henvendelse fra N. Knutsen, Kjelstraumen i Austrheim om fredning av dyre- og plantelivet på noen holmer og skjær. Grunneierens utkast til denne fredning er foreløpig ikke blitt godkjent av Landsforbundet.

4) Øygruppen Molvær i Askvoll er ved eieren, o.r.sakfører Chr. Bekker, Flekke i Sunnfjord søkt fredet. Formannen har i sommer bl. a. besøkt dette stedet og funnet at det vil være ønskelig å frede dyre- og plantelivet her. Saken er ordnet med eieren og videre sendt til Landsforbundet.

¹ Fredningen er ordnet ved Kgl. res. av 13 des. 1957.

² Kastanjetreet er blitt fredet ved beslutning av Kirkedepartementet av 21. mars 1958.

5) Turisttrafikkomiteen for Molde og Romsdal har lenge vist stor interesse for å få reddet den store og vakre Mardalsfossen i Eikisdalen. Denne fossen er antagelig Norges høyeste foss med to fall på henholdsvis 297 og 253 meter og er en turistattraksjon av rang. Men den har stadig vært i fare for å bli utbygget for industrien. Likevel har nevnte turisttrafikkomité nå funnet at det kan være en liten sjanse ennå for at Mardalsfossen kan berges og har bedt om vår hjelp til å oppnå dette. Saken er med vår anbefaling vidresendt til Landsforbundet, som nu har hatt den oppe i Naturvernrådet, der den også vandt enstemmig tilslutning. En videre

henstilling om fredning av denne fossen er nu også sendt til departementet. Så får vi da se hvordan det vil gå. Men sikkert har saken ennå mange instanser å passere og ventelig vil fredningsforslaget møte mange vanskeligheter her.

6) Direktør J. L. Backer, Kristiansund N., har på vegne av en rekke organisasjoner i Kristiansund og omegn ytret sterkt ønske om å få totalfredet dyrelivet på Freiøya og Nordlandsøya like ved byen. Vår kretsforening vil gjerne støtte dette tiltaket, men saken er såvidt jeg vet ennå ikke blitt ordnet med grunneierne.

J. F. Willgohs, formann.

Sammendrag av regnskap.

26/2-57 - 14/2-58

Inntekter:		Utgifter:	
Innestående i bank pr. 26/2—57	kr. 2 005,00	Porto	kr. 106,85
» » » sparevilkår	» 154,43	Telefon	» 8,00
» » » postgirokonto	» 493,55	Frakt årbøker	» 1,80
Bankrenter 1957, 6 mnd. opps.	» 60,15	Konvolutter	» 4,70
» » » sparevilkår	» 3,92	Kontingent til Landforbundet	» 100,00
Inngått medlemskontingent for 1957:		Annonser	» 44,75
a) over postgiro	kr. 200,00	Innestående i bank, 6 mnd. opps.	» 2 065,15
b) pr. postanvisning	» 5,00	» » » sparevilkår	» 308,15
c) pr. postoppkrav	» 5,00	» » » postgirokonto	» 293,55
d) kontant	» 20,00	Kassabeholdning	» 23,90
	» 230,00		
Inngått medlemskontingent for 1958	» 10,00		
	<u>kr. 2 957,05</u>		<u>kr. 2 957,05</u>

Minde pr. Bergen 14. februar 1958,

J. F. WILLGOHS
Revidert:
SIGGEN HANSEN

G. JEBSEN

Trøndelag Naturvern.

Årsmelding 1957.

Styret har i beretningsåret bestått av:

Direktør Reidar Brekke (formann), ingeniør Gunnar Hofstad, kontorsjef Einar Møller, dr. Erling Sivertsen, dr. Olav Gjærevoll og dr. Svein Haftorn (sekretær). Antall medlemmer er for tiden 72, hvorav 6 livsvarige.

Fredningsprosjektet for Børgefjell er nå gått over i en avsluttende fase, forsåvidt som Trøndelag Naturvern i september oversendte saken til Landsforbundet etter å ha utarbeidet et forslag til særlige regler i nøye samarbeide med en av initiativtagerne, skoginspektør Kristen Krogh, og etter å ha innhentet uttalelser over dette forslag fra de lokale myndigheter, skogforvaltere, fjellstyrer, fiskeriforeninger og andre interesserte. Angående disse uttalelser var det naturligvis ikke annet å vente enn at fredningsforslaget skulle få en viss motbør. Men bortsett fra et par tilfeller så har iallfall de fleste av de forespurte i prinsippet inntatt en positiv holdning til fredningstanken. Røyrvik kommune, samene, Namdal Jeger- og Fiskeriforening og Vefsendistriktets Jeger- og Fiskeriforening kunne det være grunn til å fremheve i så måte.

Det viktigste ankepunkt gjelder rovdynene og frykten for at Børgefjell skal bli utklekningsanstalt for ulv, jerv og gaupe. Trøndelag Naturvern innså imidlertid på et tidlig tidspunkt at en totalfredning av disse dyr ville kullkaste ethvert fredningsforsøk av Børgefjell; selv om det for gaupens vedkommende f. eks. kunne være aldri så ønskelig sett fra naturvernhold. I et møte i Trondheim den 10. desember mellom kontorsjef Kierulf, skoginspektør Kristen Krogh og dr. Yngvar Hagen som representanter for Naturvernrådet, og dr. Olav Gjærevoll og dr. Svein Haftorn fra Trøndelag Naturvern, ble fredningsforslaget påny gjennomgått og modifisert på enkelte punkter. Den viktigste forandring gjaldt de nevnte rovdyr som en fant å måtte åpne ennå lettere adgang til jakt på enn fra først av foreslått.

Fra «Trondheim Bymark» har foreningen mottatt en hyggelig gave på 300 kroner hvorav 250 kroner har gått til foring av ender i Nidelva.

Sammendrag av regnskap.

Inntekter:		Utgifter:	
Kassabeholdning	kr. 125,14	Innskudd i bank	kr. 290,00
Kontingenter	» 300,00	Kontingenter til Landsforbundet 1951-56 »	400,00
Uttak fra bank	» 800,00	Andeparken	» 250,00
Gave fra «Trondhjem Bymark»	» 300,00	Kontorhold	» 259,13
		Div. fredningsprosjekter, særlig Børgefjell »	261,65
		Litteratur	» 35,20
		Balanse	» 29,16
	<hr/> kr. 1 525,14		<hr/> kr. 1 525,14

Beholdning pr. 31/12—57 kr. 29,16.

SVEIN HAFTORN
sekretær.

Revidert 4/3—1958.
KIRSTEN BRANDTZÆG

Troms Naturvernforening.

Det konstituerende møte av Troms Naturvernforening ble holdt på Tromsø Museum fredag 31. mai 1957. Til møtet var der fremmøtt i alt 13 personer. Møtet ble ledet av konservator Olaf I. Rønning. Etter en kort orientering av Rønning gikk man over til å vedta lovene. Det forslag som var utarbeidet baserte seg i alt vesentlig på lovene til Østlandske Naturvernforening. Med små endringer ble lovene vedtatt.

Til styre ble valgt: Olaf I. Rønning (formann), fylkesskogsjef O. Hvoslef (varaformann), viltkonsulent Finn Bugge, lærer Toralv Lunde og fru Solveig Jacobsen. Varamenn: Distriktsarkitekt Kirsten Sand, forretningsfører Toralv Lande, Bardu og lensmann J. Rivertz, Lyngseidet.

Da den tidligere forening Nord-Norges Kredforening for Naturfredning ikke har vært i virksomhet siden 1923, ble det vedtatt å oppfatte denne forening som en rekonstruksjon av den gamle forening, men med nytt navn og nye lover.

På møtet ble vedtatt å sette kontingenten til 5 kroner pr. år. Ved starten hadde der tegnet seg 39 medlemmer.

Rønning gav en kort oversikt over et par av de saker den gamle forening hadde arbeidet med. Særlig ble mulighetene for fredning av fugleværet Sør-Fugløy med omliggende øyer diskutert, og arbeidet for å få fredet dette området er tatt opp med den nåværende eier, Tromsø Museum.

Olaf I. Rønning

Sør-Varanger Naturvern.

Årsberetning for 1957.

Sør-Varanger Naturvern har i det forløpne år fortsatt arbeidet med de samme saker som foregående år.

Vi har skrevet til Landbruksdepartementet, Landbrukskandidat Mosling og våre stortingsmenn angående *Schøyenplanen* i Øvre Pasvik.

Varaformann Laudal har også henvendt seg til Universitetet i samme sak. Vi har også henvendt oss til skogforvalter Trygve Meidell, som var skogforvalter i Øst-Finnmark i 20 år, og bedt om hans uttalelse om saken. Fra ham fikk vi en lengre betenkning om frednings-saken som i sin tid var sendt departementet. Hans uttalelser viste et annet syn enn det de skogforvaltere som har vært her etter krigen har hatt.

Ved varaformann Laudals opphold i Oslo høsten 1957 fikk han ved hjelp av stortingsmann Klippenvaag foretrede for statsråd Løbak og forela ham saken. Statsråden forstod våre synspunkter og fikk utlånt skogforvalter Meidells betenkning for å sette seg inn i saken.

Som stillingen nu blir i Pasvikdalen, med bygging av kraftverk både på russisk og norsk side, vil alle de vakre fossene forsvinne og store områder bli satt under vann. Når dertil kommer Statens skogvesens flatehugster i skogene, blir det svært litet igjen av dalens naturskjønnhet. Sør-Varanger Naturvern mener, at det mer enn noensinde er nødvendig med et reservat både for trær og planter, fugler og dyr, så efterslekten skal kunne få en liten

anelse om hvordan urskogen i Pasvikdalen en gang var.

Foreningen har også innbudt Sør-Varanger turistforening og Jæger- og fiskerforeningen til et felles styremøte. Disse to foreninger gir oss sin uforbeholdne støtte i arbeidet for Schøyenplanen.

Jæger- og fiskerforeningen var den opprinnelige forslagsstiller om fredning av *Kirkeueshalvøya*, den har nu gjort henvendelse til myndighetene om fredning av halvøya i en linje fra Elvenes til Strømmen bro. Fredningen gjelder kun dyrelivet. Henvendelsen blev støttet av Turistforeningen og Naturvernet og man håper saken går i orden.

I 1953 henvendte Sør-Varanger Naturvern seg til Finnmark fylke om fredning av Prest-

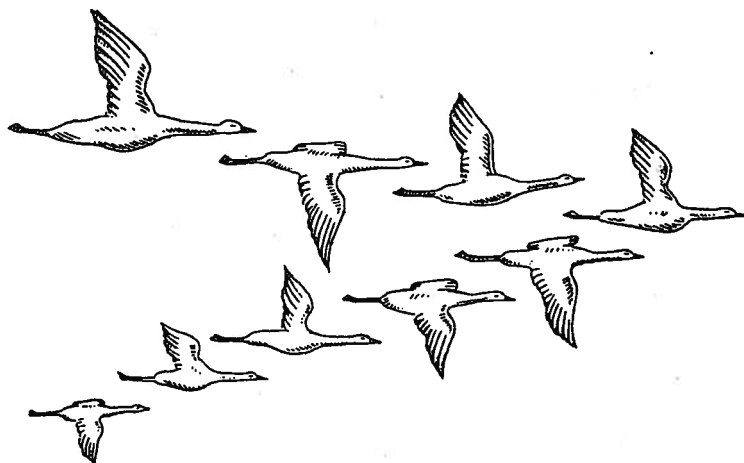
øya ved Kirkenes og som et gledelig resultat av dette er Prestøya nu fredet.

På foreningens årsmøte som blev holdt 14. mars 1958 blev det gjenvalg på varaformann og kasserer, så styret består fortsatt av: Formann, grensekommisær, oberst Audun Magnus, varaformann T. Laudal, sekretær Nenne Isachsen, kasserer Ingrid Johansen, styremedlem E. Fjeld. På møtet holdt herredsagronom Bugge et meget interessant og godt foredrag om Naturvern i sin alminnelighet og i særdeleshet i Sør-Varanger, hvor det blir nødvendig med reservater p. g. a. den industrielle ekspansjon. Menneskenes inngripen ødelegger alltid naturen. Etterpå blev det vist en svensk fuglefilm samt lysbilder fra Sør-Varangers herlige natur som — for Pasviks vedkommende — snart er en saga blott!

For Sør-Varanger Naturvern

A. Magnus

Nenne Isachsen
sekretær

FABRITIUS & SØNNER

(INSTITUSJONEN SCHEIBLER)

FABRITIUS & SØNNERS BOKTRYKKERI

FABRITIUS & SØNNERS FORLAG

FORLAGET LAND OG KIRKE

FABRITIUS KLISJÉANSTALT

FABRITIUS FOTO-STUDIO

FABRITIUS BOKBINDERI

VÅRT LANDS TRYKKERI

FABRITIUS BILLETT- OG FORMULARTRYKKERI

FABRITIUS ROTATIONS- OG DYPTRYKKERI

FABRITIUS OFFSET- OG VERDITRYKKERI

FABRITIUS REKLAMEBYRÅ A/S

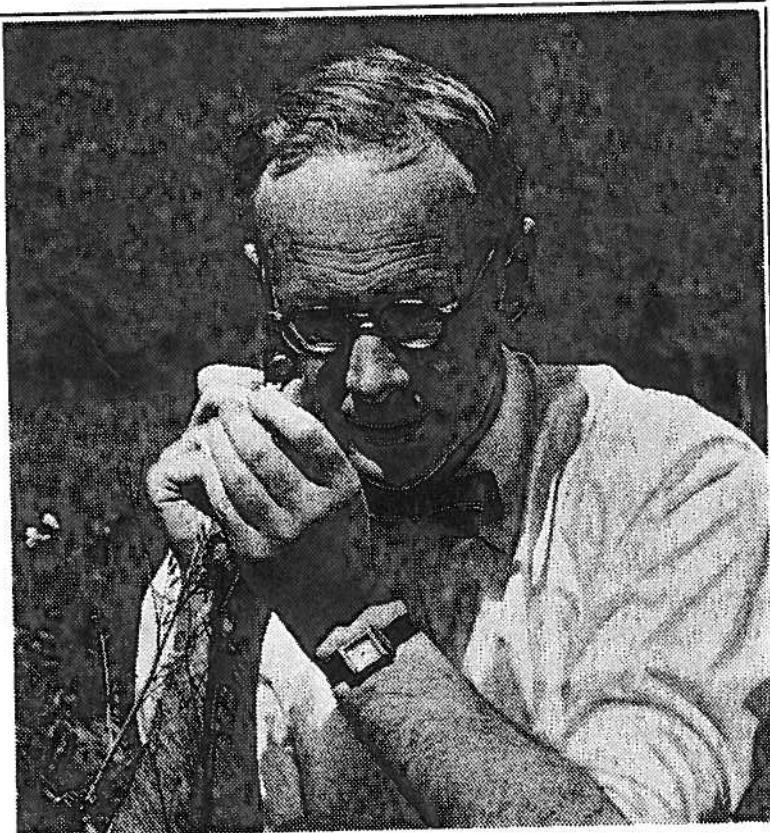

OSLO

Verkets redaktør og forfatter, professor Knut Fægri

«Om plantene gir «Norges planter» ikke bare det minimum som trengs til å fastslå hvilken art vi har foran oss, men en fyldig og meget stimulerende lesning om plantenes nytte for menneskene, deres utbredelse og kulturhistorie, betydningen av navnet osv. Avbildningene er store, tydelige og vakre og vil i vesentlig grad være en hjelp på veien til større plantekyndighet og dermed til øket naturglede. Blandt fargebilagene finnes praktfulle bilder av norske vegetasjonstyper med inngående forklaring av hvordan plantesamfundene er innføid i landskapet. «Norges planter» er en fryd for enhver naturvenn.»

Professor Fridtjov Isachsen.

NORGES PLANTER

Våre ville blomster og trær i naturen

2 mektige bind - 1000 sider. Ca. 360 sider fargeillustrasjoner - 800 planter tegnet etter levende vekster. Ca. 60 svære fargefotografier som viser plantene i deres naturlige omgivelser. Ca. 300 detaljtegninger og kartter. Teksten betegner noe helt nytt. Den er skrevet av professor Knut Fægri, som gir oss hele fortellingen om vår planteverden, spekket med interessante opplysninger og morsomme kulturhistoriske anekdoter. De rene botaniske opplysninger er samlet i egne avsnitt.

Bare kr. 13.50 pr. hefte!

Verket sendes ut i heftesubskripsjon og blir på ialt 20 hefter — ca. 7—8 hefter om året. Innbindingen i 2 mektige bind med rygg og hjørner av gulbrunt skinn, er for en vesentlig del inkludert i hefteprisen, man betaler bare et ekstra tillegg på kr. 13.50 for hvert bind som sendes til innbinding. Prisen gjelder bare for heftesubskribenter som følger med fra starten.

«Kort sagt: billedverket er praktfullt, teksten er ypperlig»

Professor W. Werenskiöld

«Intet er spart for å skape et praktverk»

Dagbladet

J. W. CAPPELENS FORLAG

FROGNERSETEREN BRUK

ØKERN P. Å.

Sentralbord 672994

★

Alt i bygningsmaterialer,
snekkerlast, sløyd
og listverk

★

Eget høvleri og tørkeanlegg

Naturvern-organisasjoner i Norge.

Naturvernrådet, adr. Møllergt. 16, Oslo, oppnevnt av Kirkedepartementet
Landsforbundet for Naturvern i Norge, adr. Møllergaten 16, Oslo.

Tilsluttede kretsforeninger:

Østlandske Naturvernforening, adr. Møllergaten 16, Oslo
Agder Naturvernforening, adr. Torridalsveien 44, Kristiansand
Rogaland Naturvern, adr. Stavanger Museum, Stavanger
Vestlandske Naturvernforening, adr. Zoologisk Museum, Bergen
Trøndelag Naturvern, adr. Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab,
Museet, Trondheim
Nordland Naturvern, Telegrafverket, Bodø
Troms Naturvernforening, Tromsø Museum, Tromsø
Sør-Varanger Naturvern, adr. Kirkenes

FORSIKRINGSSELSKAPET

SIGYN

GRUNNLACT 1885

Prinsensgt. 22 - Oslo

S K A D E F O R S I K R I N G

Oprettet 1863

*Vi fører alt på lager av herrekonfeksjon
Egen avdeling for bestillinger
Avdeling for gutteklær
Ekviperingsartikler*

De er velkommen til

Stor-Kv-Fa

STORGATEN 7, OSLO

UTGITT AV
LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN I NORGE
JUNI 1958